

Seth

ROMSDALS AMT.

BERETNING OM DEN ØKONOMISKE TILSTAND

FEMAARET 1906—1910.

UTGIT AV

DET STATISTISKE CENTRALBYRAA.

ROMSDALSMUSEET

KRISTIANIA.

STEEN'SKE BOGTRYKKERI.

1915.

XV.

Romsdals amt.

Beretning

**om Romsdals amts økonomiske tilstand i femaaret
1906-1910.**

Indledning.

A d m i n i s t r a t i v i n d d e l i n g. Ved kgl. resolution av 16 juli 1907 er **B o r g u n d** herred delt i herrederne Borgund og Giske, svarende til sognene av samme navn. Delingen traadte i kraft den 1 jauuar 1908. Amtet hadde saaledes ved femaarsperiodens utgang 57 herreder, fordelt paa 3 fogderier.

Ved kgl. resolution av 12 december 1906 blev Vartdalstrandens herred overført fra Ulstein til Ørstens tinglag. Ved kgl. resolution av 17 juli 1907 blev Ørskog tinglag delt i tinglagene Ørskog og Søkkelven, svarende til herrederne av samme navn.

Fra 1 januar 1906 er Aure herred delt i sognene Aure og Stemshaug.

Grip herred, som indtil 1909 (med undtagelse av kirken, skolehuset og 3 private huse) hadde tilhørt en privatmand i Kristiansund, blev i nævnte aar indkjøpt av kommunen selv for en kjøpesum av kr. 110 000. Herredet bestaar av Grip fiskevær med omliggende holmer og hadde efter tællingen i 1910 en folkemængde av 187 personer. At man ved dette indkjøp kom ut av det tidligere avhengighetsforhold, hadde den største betydning for herredets økonomi og for befolkningens livsvilkaar. Der hadde ogsaa i lange tider været arbeidet paa at løse saken, som tilslut gik i orden ved velvillig imøtekommenhet fra statsmagternes side. Stortinget bevilget nemlig i henhold til kgl. proposition et direkte bidrag til kjøpesummen, stort kr. 20 000, hvorhos kommunen av Invalidefondets midler fik et 3½ pct.s laan paa kr. 90 000 mot pant i fiskeværet. For dette laan har Romsdals amtskommune ved enstemmig amtstingsbeslutning stillet sig som selvskyldnerkautionist. Laanet tilbakebetales i terminer i løpet av 45 aar, hvorhos de beløp, som indkommer ved salg av huse til værets fiskere, blir anvendt til ekstraordinære avdrag paa laanet.

Folkemængden. Amtets samlede hjemmehørende folkemængde var ved utgangen av 1905 beregnet til 143 158 personer og var efter den almindelige folketælling i december 1910 steget til 144 622, altsaa en stigning av 1464.

Amtets landdistrikt hadde i 1905 en folkemængde av 114 223 og i 1910 av 115 421, altsaa en stigning av 1198. For byerne var folketallet som følger :

Aalesund	hadde i 1905: 14 000 indb.,	i 1910: 13 858.
Molde	« 1905: 1 850 «	1910: 2 142.
Kristiansund	« - 1905: 13 085 «	1910: 13 201.

Molde har, som det sees, gaat forholdsvis bra frem i folketal, væsentlig paa grund av den begyndende industrielle virksomhet paa stedet. I de to andre byer er folketallet praktisk talt uforandret.

Denne stigning i folketal av bare 1 464 for hele amtet i løpet av 5 aar er i høi grad egnet til at vække opmerksomhet, særlig naar man sammenligner med tidligere femaarsperioder. I femaaret 1896-1900 steg saaledes folkemængden i amtets landdistrikt med 3 231 eller ca. 3 pct. og i næste periode med 3 602 eller henimot 3.3 pct., mens stigningen i perioden 1906-1910 kun har utgjort 1 198 eller omtrent 1.3 pct. Og av byerne steg Aalesund i forrige periode fra 11 770 til 14 000 og Kristiansund fra 12 050 til 13 100.

Den væsentlige aarsak til folkemængdens ringe vekst er fremdeles utvandringen, som har tiltat ogsaa i denne periode. Den oversjøiske utvandring utgjorde :

	i femaaret 1896-1900: 2 649.
	- 1901-1905: 5 369.
og	- 1906- 1910: 6 259.

Av dette sidste tal var 5 166 fra landdistriktet og 1 093 fra byerne.

At ogsaa andre faktorer har været medvirkende med hensyn til folkemængdens bevægelse i disse aar, viser sig imidlertid derav, at mens antallet av utvandrede i perioden 1901 - 1905 utgjorde 3.94 pct. av folketallet i hele amtet ved periodens begyndelse i 1900, var befolkningstilveksten i denne periode 5.16 pct. Men i femaaret 1906 -1910 har folketallet kun steget med 1.02 pct., uagtet utvandringen forholdsvis ikke har været væsentlig større (4.4 pct. av folketallet i 1905).

Av større interesse er imidlertid den kjendsgjærning, at mens folketallet i de ytre distrikter næsten uten undtagelse viser en tildels ganske sterk stigning, er der i de allerfleste av de indre distrikter en nedgang, som undertiden er ganske paafaldende. Dette paavises lettest ved en sammenligning av folkemængden i amtets landdistrikt efter de to tællinger den 3 decbr. 1900 og den 1 decbr. 1910. Resultatet blir da følgende:

I de ytre bygder i Søndmør fogderi (herrederne Vannelven, Sande, Rovde, Herø, Ulstein, Volden, Vartdalstranden, Ørsten, Borgund, Giske, Roald og Haram) er folkemængden i tiaaret steget overalt med tilsammen 4 423 personer. Av de indre herreder viser Norddalen, Stordalen, Søkkelven samt Skodje og Vatne nogen stigning (ialt 106), mens der for de øvrige herreder er en omtrent tilsva-

rende nedgang (tils. 117). Folkermængden i Søndmørs ytre herreder er altsaa steget med 4 423, mens der i de indre er en nedgang paa 11.

Av R o m s d a l s fogderis 14 herreder viser de fire ytre (Frænen, Akerø, Sandø og Bud) udelukkende stigning med tilsammen 829. Av de 10 andre herreder er der stigning i Vestnes (71), Eid, Veø og Bolsø (188), ialt 274, mens de øvrige viser nedgang med tilsammen 369. Folketallet i dette fogderis ytre distrikter er altsaa steget med 829 og i de indre gaat ned med 95.

Av N o r d m ø r fogderis ytre herreder (Kvernes, Grip, Bremsnes, Kornstad, Eide, Frei, Aure, Tusteren og Edø) viser de to f ø r s t n æ v n t e nedgang med tilsammen 121, mens folketallet forøvrig er steget med 827, altsaa en samlet opgang av 706. Av de indre bygder er det kun Aasgaard og Valsøfjorden, som viser opgang (henholdsvis 71 og 63), mens folkemængden i de 11 andre herreder er gaat ned med tilsammen 1186 - altsaa en absolut nedgang av 1 052.

Mens folkemængden i de y t r e distrikter er steget med ialt	5 958
er den i de i n d r e gaat ned med	1 158
	<hr/>
	= 4 800,

som utgjør den endelige forøkelse av befolkningen i amtets landdistrikt i femaarsperioden.

Sammenholder man dette med de foreliggende opplysninger om utvandringen, viser det sig, at der fra de ytre distrikter, med en samlet folkemængde i 1910 av ca. 62 300 personer, er utvandret ialt 3 467 eller ca. 5.6 pct., mens der fra de indre distrikter, med en folkemængde av ca. 53 100, er utvandret 6 061 eller ca. 11.4 pct. av den hjemmehørende folkemængde i 1910. Tar man ogsaa hensyn til den stedfundne befolkningstilvekst paa grund av indvandring m. v., blir over-skuddet av de utvandrede i tiarsperioden for de ytre distrikter 2 623 (ca. 4.2 pct.) og for de indre 5 973 (ca. 11.25 pct.) - altsaa et endnu mere paafaldende resultat.

Vistnok kan der for enkelte av distrikterne være spesielle forhold, som spiller ind (f: eks. industriel virksomhet, nærhet ved byerne o. l.). Men det endelige resultat forrykkes ikke derved.

Av fogderierne er det kun Søndmør, som viser nævneværdig stigning i tiarsperioden (50 705 mot 46 293, altsaa en stigning av 4 412). Folketallet i Romsdals fogderi er steget med 734, fra 26 872 i 1900 til 27 606 i 1910, og Nordmør fogderi er gaat tilbake med 346, fra 37 456 til 37 110.

A. Landdistriktet.

1. Jordbruk og fædrift.

J o r d b r u k e t. Jordeiendommenes (bruksnummernes) tal og matrikelskyld Stiller sig saaledes i 1905 og 1910 :

Fogderier.	1905.			1910.			Matrikel- skyld.	Ma- trikelskyld pr. bruk.	Matrikel- skyldens nedgang pr. bruk.
	Bru- kenes tal.	Matrikel- skyld.	Matrikel- skyld pr. bruk.	Brukenes tal.	For- økelse.	Pro- centvi for- økelse			
Søndmør. .	6 594	11 334.63	1.72	7 238	644	9.8	11 333.93	1.57	8.7
Romsdal. . .	3 870	6 807.43	1.76	4 438	568	14.7	6 807.43	1.53	13.1
Nordmør. .	4 518	9 446.11	2.09	4 913	395	8.7	9 447.96	1.92	8.1
Amtet	14 982	27 588.17	1.84	16 589	1 607	10.7	27 589.32	1.66	9.1

Brukenes deling og nedgangen i deres gjennomsnittlige matrikelskyld har gaat med økende fart. Brukenes tal er i femaaret 1896-1900 øket med 1 125, i 1901-1905 med 1 159 og i 1906-1910 med 1 607, og deres gjennomsnittlige matrikelskyld utgjorde ved utgangen av de samme femaarsperioder henholdsvis 2.00, 1.84 og 1.66 mark.

Skyldmarkens gjennomsnittsværdi har efter de stedfundne salg utgjort :

i 1906	kr. 1 701.00.
- 1907	« 1 604.00.
- 1908	« 1 821.00.
- 1909	« 1 711.00.
. 1910	« 1 753.00.
- 1906-1910	« 1 716.00 (= 19.5 pct. under Rikets middelpri).

Med denne værdimaaler er landeiendommenes samlede værdi beregnet til kr. 47 327 000.

Antallet av stedfundne salg er imidlertid ofte saa litet, og skyldmarkens gjennomsnittsværdi er saa uforholdsmæssig sterkt varierende, baade inden de forskjellige distrikter og fra aar til andet, at den som værdimaaler ofte kan synes mindre paalidelig. Hertil bidrager det ogsaa for endel, at gjennomsnittsværdien hittil har været utregnet t i n g l a g s v i s - altsaa i adskillige tilfælde underrett for flere herreder med indbyrdes særdeles forskjellige forhold.

Med hensyn til jordbruksnæringen i sin almindelighet kan man i det store og hele henwise til bemerkningerne i forrige femaarsberetning. Jordbruket er fremdeles i god fremgang og er amtets viktigste næringsvei. At det i de mere utprægede fiskeridistrikter blir mer eller mindre sat tilside for fiskerinæringen, er naturlig nok, men at der ogsaa i disse distrikter lægges mere vinn end før paa at drive jorden forsvarlig, er neppe tvilsomt. Der meldes vistnok om, at man i et par herreder er begyndt at legge næringen om fra jordbruk til fiskeri ; men om denne forandring, som jo bare forekommer enkeltvis og formentlig skyldes særlig godt fiske i de senere aar, vil bli varig, lar sig ikke sige. Imidlertid er det sikkert nok, at alt efter som fiskeriet drives mere intenst, blir det mere og mere vanskelig at opretholde kombinationen mellem gaardsbruk og fiskeri, og særlig ved de mindre bruk i fiskeridistrikterne er det ikke sjelden, at gaardsdriften i det

væsentlige maa overlates til konen og hjemmeværende barn. Leiehjælp blir stadig dyrere og mere vanskelig at opdrive, og klagerne herover blir mere og mere høilydte. I flere distrikter, særlig i indre Romsdal og tildels paa Søndmør, er det temmelig hyppig, at man ved siden av sit gaardsbruk tillike driver haandverksarbeide eller andet erhverv, saaledes at det ofte kan være vanskelig at sige, om gaardsbruket er hovednæringen eller bierhverv.

Amtets landhusholdningsselskap og de mange landboforeninger og sogneselskaper har sin store andel i den merkbare fremgang, som gjennemgaaende kan spores. Der er nu 3 amtsagronomer, som ved stadige reiser, foredrag og anden veiledning bidrager til fremme av jordbrukets utvikling.

Ogsaa i denne femaarsperiode meldes der om fortsat omlægning av driften fra akerbruk til engdyrkning, om end vistnok i mindre utstrækning end i forrige periode. Sterkest har denne omlægning foregaaet paa Søndmør, hvor den i enkelte distrikter skal ha ledet til en tildels ganske betydelig innskrænkning av akerlandets areal og har medført nødvendigheten av kornindkjøp i temmelig stor utstrækning. Saaledes er det opgit, at der i et enkelt lensmandsdistrikt - Ørsten - indkjøpes korn for omkring 80 000 kroner om aaret. Det ser imidlertid ut til, at man paa flere steder i den allersidste tid begynder paa en - om end forsiktig - tilbakevenden til den ældre dyrkningsmaate, med det maal for øie at avle tilstrækkelig brødkorn for distriktets eget behov. I Romsdals og Nordmør fogderier er forholdet i det hele ikke væsentlig forandret fra forrige femaarsperiode. For et par distrikter opgives det, at man er begyndt at dyrke mere korn; men ogsaa i disse fogderier antages det, at engdyrkingen ialfald i nogen grad har trængt sig frem paa akerbrukets bekostning.

De kornsorter, som dyrkes, er fremdeles væsentlig havre og byg, tildels blandkorn. Rug dyrkes omtrent ikke paa Søndmør og heller ikke meget i de to andre fogderier. I et par herreder har man forsøkt litt dyrkning av hvete; enkeltvis dyrkes ogsaa litt erter. Med hensyn til poteter er forholdet ikke væsentlig forandret fra forrige femaarsperiode; der dyrkes tilstrækkelig for distriktets eget behov. Der klages over, at de ofte daarlige kommunikasjoner gjør det vanskelig at faa avsat poteterne til rimelige priser. Dyrkingen av turnips til kraftfor er tiltat ganske betydelig.

Til nærmere belysning hitsættes følgende opgave over indmarksarealets anvendelse henholdsvis i 1907 og 1910:

	1907.	1910.
	Ha.	Ha.
1. Hvete.....	2	2
2. Rug.....	20	20
3. Byg.....	1 050	1 067
4. Havre.....	4 794	4 948
5. Blandkorn	169	188
6. Erter.....	2	2
Tilsammen korn og erter	6 037	6 227

	1907.	1910.
	Ha.	Ha.
7. Poteter	1 808	1 855
8. Turnips	120	131
9. Grønfør	276	289
10. Andre vekster	12	11
Tilsammen rotfrugter m v. (nr. 7-10)	2 216	2 286
<hr/>		
11. Kunstig eng til frøavl	42.	42
12. - « - « høislaat	21 711	23 698
13. - « - « beite	161	160
14. Naturlig eng « høislaat	42 053	41 212
15. - « - « beite	4 414	4 442
Tilsammen eng (nr. 11-15)	68 381	69 544
Tilsammen indmark	76 634	78 057

Areal for korn er fra 1907 til 1910 øket med 3.1 pct., for rotfrugter m. v. likeledes med 3.1 pct. og for eng med 1.8 pct.

Fogderivis Stiller forholdet sig saaledes :

	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.	
	1907.	1910.	1907.	1910.	1907.	1910.
	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.
Korn og poteter .	2 596	2 639	1 677	1 724	1 764	1 864
Rotfrugter m. m.	909	935	585	599	7 2 2	752
Eng.....	29 036	29 029	18 786	19 190	20 559	21 325
Tilsammen indmark	32 541	32 603	21 048	21 513	23 045	23 941

Mængde og værdi af avlingerne i arene 1906-1910 har utgjort:
a. Avlingens mængde.

	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	Gjennem- snitlig 1906—1910.	Gjennem- snitlig 1901—1905.
Hvete. .... hl	28	23	84	64		40	80
Rug	564	436	565	470	548	517	559
Byg	45 979	38 153	43 125	32 866	40 260	40 073	41 082
Havre	267 198	188 445	256 726	181 219	221 755	223 069	238 446
Blandkorn. .... «	17 245	13 070	8 082	6 231	7 322	10 390	7 789
Ialt korn..... hl	331 014	240 127	308 582	220 850	269 885	274 089	287 956
Poteter	352 049	374 052	496 559	322 109	420 532	393 060	447 374
Høi. .... ton	233 412	233 412	351 885	262 926	274 235	271 174	282 716

b. A v l i n g e n s v æ r d i

	1906.	1907	1908.	1909.	
Korn. . . . 1000 kr.	2 303.9	1 785.6	2 604.4	1 893.2	2 110.6
Poteter.. . . -- « -	1 225.1	1 458.8	2 050.8	1 201.5	1 787.3
Høi.. . . - « -	11 670.6	11 670.6	17 594.2	11 831.7	12 340.6
Tilsammen 1000 kr.	15 199.6	14 915.0	22 249.4	14 926.4	16 238.5

Den gjennomsnittlige værdi av avlingen var i femaaret 16 705 000 kroner.

I 1905 avledes av k o r n 350 842 hl. til en værdi av kr. 2 338 900, av poteter 479 666 hl. til en værdi av kr. 1 622 650 og av høi 267 405 ton med en værdi av kr. 13 370 000. Den samlede værdi av avlingen i nævnte aar var kr. 17 331 550.

Av foranstaaende opgaver vil sees, at saavel mængde som værdi av kornavlingen er gaat adskillig tilbake i femaaret. Særlig var 1907 og 1909 daarlige aar. Høstutbyttet i det hele har vistnok været noget, lavere end i forrige femaarsperiode. Det har dog gjennemgaaende været ganske godt og -- for hele perioden - været over middels. Romsdals amt stod med hensyn til den gjennomsnittlige værdi av avlingen kun tilbake for Hedemarken (kr. 20 360 000), Akershus (kr. 16 843 000) og Kristians amt (kr. 17 316 000), og forsaavidt høiavlingen angaar, staar amtet som nr. 1.

Den gjennomsnittlige f o l d i g h e t i femaaret har utgjort :

	Rug.	Byg.	Havre.	Blandkorn.	Poteter.
S ø n d m ø r		7.9	5.6	6.1	7.6
Romsdal	13.8	11.1	7.7	9.1	7.6
Nordmør.	12.6	10.8	8.7		6.7
Amtet	13.0	9.6		8.1	7.3
Riket:.....	11.7	9.4	8.0	8.8	7.5

Den gjennomsnittlige a v l i n g p r. m a a l samt u t s æ d e n har i femaaret utgjort for det hele amt :

	Avling.		Utsæd.
Rug	2.54 hl. korn	330 kg. halm	19.6 l.
Byg	3.75 « -	385 « -	39.0 -
Havre	4.95 « -	485 « -	73.6 -
Blandkorn	4.42 « -	456 « -	54.4 -
Poteter	25.36 «		346.7 -
Turnips.. . . .	86.22 «		
Høi	384.0 kg.		
Græsfrø			3.9 kg.

Markedspriserne har været (i kroner pr. hl.).

Aar.	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Erter.	teter.
1906	9.15	8.57	7.55	6.64	17.27	3.48
1907	9.25	9.38	9.27	6.91	17.95	3.90
1908	11.12	10.48	8.94	8.09	18.70	4.13
1909	10.40	9.88	8.53	8.33	19.41	3.73
1910	10.41	9.52	8.60	7.48	18.71	3.97
Gjennemsnitlig: Amtet	996	956	8.37	7.49	18.41	3.84
Riket	10 69	9.12	7.86	7.82	14.64	4.10

Som en faktor av væsentlig betydning for jordbrukets opkomst maa nævnes den stadig paagaende utskiftning. Av indmark er der nu ikke meget igjen, som endnu ligger i fællesskap (i Romsdals fogderi gjenstaar saaledes kun 10-12 gaarder, hvis indmark ikke er skiftet). Utmarken er derimot endnu for en stor del fælles. Der var i 1907 ialt 327 sameier i utmark inden amtet, omfattende tilsammen ca. 500 000 maal eller 16.46 pct. av amtets samlede produktive utmark. Derav var ca. 389 000 maal havnegang uten skogbestand = 39.29 pct. av amtets hele havneareal.

Efter de officielle opgaver var det s a m l e d e antal utskiftningsforretninger i femaaret 165 (mot 171 i forrige periode) med ialt 1 202 lodeiere. Den utskiftede indmark utgjorde i femaaret 272 940 ar og den utskiftede utmark 1 197 360 ar, mot henholdsvis 270 690 ar indmark og 1 655 170 ar utmark i 1901-1905.

Efter utskiftningsformzndenes hertil indkomne beretninger hitsættes følgende opgave over de i femaaret avholdte u n d e r u t s k i f t n i n g e r :

Utskiftningsdistrikt.	Antal bruk, Matrikelskyld.		Indmark.	Utmark.	Tilsammen.
		Mark.	Ar.	Ar.	Ar.
Søndre Søndmør . .	222	376.24	46161	127528	173689
Østre Søndmør. . .	206	435.22	67745	101195	168940
Vestre Søndmør. . .	164	292.22	uopgit	uopgit	342178
Romsdal.	208	387.17	52646	349798	402444
Nordmør.....	249	564.08	85823	316856	402679
Amtet	1049	2054.93			1489 930

I Denne opgave er medtat nogen av de utskiftningsforretninger, som har været utført uten kartlegning, idet allikevel har kunnet opgives.

Opdyrking av nyland omfattes med stadig stigende interesse, baade fra gaardbrukernes og de kommunale myndigheters side. Særlig fremhæves dette for Søndmørs vedkommende. I flere distrikter har sparebankerne ydet sin støtte ved at tilstaa præmier for opdyrket nyland. Enkelte steder, f. eks. i Stranden og Søkkelven, er det brukelig, at man samler naboer og slegtninger sammen til saadant dyrkningsarbeide; herved kan man opnaa at faa ryddet fra et halvt op til et helt maal paa en dag, hvorefter man næste dag fortsætter hos en anden. Denne skik har den fordel, at den opmuntrer til virkelig at ta fat paa arbeidet; man blir uavhengig av tilgangen paa arbeidshjælp, og derved blir rydningen ogsaa billigere. Skjønsmæssig opgives det, at der i Søndmør fogderi er ryddet tilsammen ca. 4 570 maal. Imidlertid er det utvilsomt, at der endnu ikke er kommet, den tilbørlige fart i rydningsarbeidet. Efter opgaverne for 1908--1910 er det kun i et eneste av amtets herreder, at særdels megen nyrydning skal ha fundet sted (Ulstein). Meget nydyrking ansees at ha fundet sted i 4 herreder (Hjørundfjord, Søkkelven og Ørskog i Søndmør, Ulvundeidet i Nordmør). Noget nydyrking har foregaat i 34 herreder, litt i 12 herreder og intet eller næsten intet i 2 herreder. For 4 herreder mangler opgave.

I det store og hele maa det ogsaa antages, at man lægger mere vekt paa avgrøftning og rational utnyttelse av jord, som allerede før er lagt under dyrkning, og særlig for Romsdals og Nordmørs fogderier anføres det, at arbeidet i den forløpne femaarsperiode væsentlig har været lagt i denne retning. Der er i disse to fogderier en masse dyrkbar, men udyrket jord. Imidlertid skal der baade kapital og arbeidshjælp til for at ta ordentlig fat paa dyrkningsarbeidet, og særlig arbeidshjælpen er det knapt om. Desuten holdes jorden - ogsaa den udyrkede - gjennemgaaende i temmelig høi pris, om det end opgives, at der i enkelte herreder (f. eks. Rindalen) skal være udyrket, men dyrkbar jord at faa for rimelig betaling.

Tallet av husmænd og leilændinger gaar fremdeles stadig ned. I 1907 gjenstod kun 921 særskilt skyldsatte bruk, som blev drevet for regning av andre end eierne, derav paa Søndmør 648, i Romsdal 107 og paa Nordmør 166 bruk. Disse bruk tilhørte :

Stat og kommuner.....	102
Stiftelser og andre halvoffentlige indretninger.	43
Private eiere utenfor herredet	317
- « - indenfor -	455
Banker og aktieselskaper	4

Tilsammen 921

Disse 921 bruk hadde en samlet matrikelskyld av 1 698 mark, hvilket svarer til 6.2 pct. av den samlede matrikelskyld og 7 pct. av det samlede antal bruk.

Tallet av husmænd var i 1907 ialt 1 802, derav 295 paa Søndmør, 535 i Romsdal og 972 paa Nordmør.

I det hele maa det siges, at interessen for jordbruk og sansen for den bedst mulige utnyttelse av jorden gaar godt fremad. Gjødseleu blir behandlet mere rationelt, og der er en paatagelig øket anvendelse av kunstgjødning. Den før omtalte mangel paa arbeidshjælp leder til, at der i større og større utstrækning anskaffes landbruksmaskiner, hvori der nu er nedlagt en ganske betydelig kapital. Jordsmonnets beskaffenhet, er imidlertid ofte til hinder for anvendelsen av slike maskiner.

H a v e b r u k e t staar fremdeles adskillig tilbake; men interessen er stigende, og der forsøkes paa forskjellige maater at fremme det. Landhusholdningsselskapet holder hvert aars høst kurser i anvendelsen av grønsaker, og om vaaren gives der undervisning i saaning derav. Kurserne holdes vekselvis paa forskjellige steder og har hat god søkning. I alle tre fogderier er ansat fogderigartnere, sorterende under de respektive fogderiforeninger.

F r u g t a v l i større utstrækning drives væsentlig i distrikterne i indre Søndmør (Norddalen, Stranden og Sunnelven), tildels i et par herreder paa Nordmør. Interessen er i stigende, og utbyttet er for manges vedkommende av adskillig betydning. Til Norddalen anskaffes aarlig en mængde unge frugtrær. Perioden har imidlertid gjennomgaaende været ugunstig for frugtavlen, og gjennomsnittsutbyttet opgives til være betydelig under middels. Det tør hælde, at der har været lagt og fremdeles lægges for stor vekt paa eplerne, som er meget utsat for at lide skade ved insekter - en plage, som pærene hittil skal ha gaat fri for.

I enkelte distrikter avles adskillig av havejordbær, tildels ogsaa av bringebær og solbær. Utbyttet er for manges vedkommende ganske bra (saaledes omkring Molde).

Med hensyn til innsamling av vilde bær er forholdet i det hele temmelig uforandret siden sidste indberetning. I 1910 foregik der dog adskillig salg av tyttebær fra Romsdals fogderi til andre landsdele. Der gjøres fremdeles meget for at hævde interessen.

Et forsøk med dyrkning av t o b a k blev i 1910 gjort i Norddalen og Volden, men det viste sig ikke regningssvarende. Uagtet veirforholdene dette aar var usedvanlig gunstige, opnaadde tobakspanterne ikke stort mere end halvdelen av den utvikling, som de pleier at faa i de dele av landet, hvor tobak hittil har været dyrket med held.

F æ d r i f t .

Den tidligere berørte omlægning av driften fra akerbruk til engdyrkning staar i forbindelse med den voksende interesse for fædrift, som i de senere aar har gjort sig gjældende, og som fremdeles søkes utviklet paa forskjellig maate. Og denne økede interesse har til følge ikke bare en utvidelse av denne næringsveis omfang - paa akerbrukets bekostning - men ogsaa en mere rationel drift.

Dette ytrer sig først og fremst deri, at dyrene gjennomgaaende stelles bedre, idet der lægges vinn paa rummeligere og mere hensigtsmessig indrettede fjøs og føres bedre end tidligere. Forholdene er i denne henseende bedst i de indre

bygder i Nordmør og Romsdal samt i Nordre Søndmør, mens kystdistrikterne --- og kanskje især Søndre Søndmør -- staar tilbake for en stor del av den grund, at der her gjør sig gjeldende en sterk tendens til at holde for store besætninger. Vinterforingen kunde derfor mange steder være meget bedre. Egentlig sulteforing forekommer temmelig sjelden ; i femaaret, har der i nogen faa tilfælde været ilagt mulkt herfor.

Landhusholdningsselskapet har med stor tilslutning foretat et aar for aar stigende fællesindkjøb bl a. av kraftfor, og det opgives, at der ogsaa brukes mere og mere herav til besætningerne. Allikevel er melkeutbyttet paafaldende lavt. For S ø n d m ø r fogderi opgir fogden det gjennomsnitlige melkeutbytte pr. ko for distriktet i det hele til 912 liter (lavest i Ulstein og Vatne med 750 l.), høiest i Sunnelven med 1 200 l.) og for de mere fremskredne gaarder til 1 243 liter (lavest i Vatne med 900 l., høiest i Sunnelven, Roald og Haram med 1 500 l.). Fogden i R o m s d a l opgir for sit distrikt, at melkeutbyttet varierer fra 1 600 ned til 1 100 liter aarlig. Fra N o r d m ø r mangler opgave.

Efter den officielle statistik for «Jordbruk og Fædrift 1906 1910» var den almindelige vinterfôring pr. kreatur i Romsdals amt i 1910 for kjøer 1 480 kg. høi, 390 kg. halm og kun 40 kg. kraftfôr, mens det gjennomsnitlige forbruk av kraftfor for hele Riket utgjorde 200 kg. pr. ko. Romsdals amt staar efter disse opgaver lavest i hele landet med hensyn til forbruk av kraftfor. Ogsaa med hensyn til m e l k e u t b y t t e t staar amtet lavest med 1 389 liter pr. ko for de mere fremskredne gaarder og 1 031 liter overhodet. Kun Nordre Bergenbus staar omtrent paa samme nivaa, iøvrig angives melkeutbyttet betydelig høiere (for hele Riket henholdsvis 1 939 og 1 456 liter).

Fogderivis stiller opgaverne sig saaledes :

1910.	Søndmør.	Romsdal.	Nordmør.
Gjennomsnitlig melkeutbytte pr. ko :			
a) for de mere fremskredne bruk liter.	1 350	1 170	1 620
b) overhodet . . . . . «	947	961	1 225
Almindelig vinterfor pr. kreatur:			
a) høi . . . . . 100 kg.	13.5	15.4	16.5
b) halm. . . . . - « -	4.1	4.1	3.4
c) kraftfor . . . . . -«--	0.5	0.7	0.2

Ved siden herav utgjøres foringen av rotfrugter (poteter og turnips), tildels løv og bark. Naar man ser bort fra det ringe forbruk av kraftfor, kan det ikke egentlig siges, at fôringen er snau.

De tal, som opgives for melkemengden, er, som det sees, meget lave. Der er imidlertid al grund til at anta, at disse opgaver ikke er nøiagtige, idet tallene

burde ha været høiere. Saaledes angir lensmanden i Romsdal, at de for Grytten herred opgivne melkemængder (1 100 á 1 200 liter overhodet og 1 500 à, 1 600 liter for de bedre besætninger) «utvilsomt er noget lave». I naboherredet Hen i samme lensmandsdistrikt var melkeutbyttet pr. ko efter oplysninger fra meieriet almindelig 1 700 á 1 800 liter og omkring 2 000 liter for de bedre besætninger. Det er i almindelighet meget vanskelig at faa paalidelige oplysninger om melkemængden; ordentlig melkeregnskap føres kun sjelden, og der tages vistnok ved beregningen altfor litet hensyn til den melk, som blir brukt hjemme paa gaarden.

Tallet av meierier er i avtagende. Der er i perioden opprettet 2 nye meierier, men der er nedlagt 32. Det samlede antal ved femaarets slutning var 104, derav - efter fogdernes opgaver - 52 paa Søndmør og 15 i Romsdal. Den indveiede melkemængde i 1910 var 13 758 841 kg., og den samlede smørproduktion utgjorde 477 403 kg., mens de tilsvarende tal i 1905 var henholdsvis ca. 16 millioner kg. melk og 563 000 kg. smør. Ved siden av smør producerte meierierne i 1910 6 804 kg. fetost, 23 111 kg. magerost og 30 600 kg. mysost. Nedgangen er paatagelig ogsaa for produktionens vedkommende, og amtet, som før stod som det mest smørproducerende i landet, var ved femaarsperiodens utgang sunket ned til nr. 2.

Gjennomsnittsprisen pr. kg. smør var efter de officielle opgaver kr. 1.62 i 1905 og kr. 1.76 i 1910. Beregnet efter disse priser skulde værdien av meieriernes smørproduktion ha dalet fra ca. kr. 912 000 i 1905 til ca. kr. 840 000 i 1910.

Nedgangen i tallet av meierier har forskjellige aarsaker. Herom kan henvises til forrige beretning. Det skal kun føies til, at det direkte salg av melk til byerne og andre større befolkningscenterer har tiltat meget, efter som befordringen er blit lettere. Saaledes er meieriet i Vartdalstranden blit nedlagt, fordi melken nu med fordel kan sendes til Aalesund med motorbaat. Ogsaa fra Søkkelven gaar daglig «melkebaat» til Aalesund, og melken fra Borgund og Giske sendes likeledes for det meste til denne by. Noget lignende er forholdet i distrikterne omkring Kristiansund.

I enkelte distrikter har meieridriften hat fremgang. Saaledes viser opgaverne for de 6 av Norddalens 7 meierier, som er i drift hele aaret, for aaret 1910 over 100 000 kg, indveiet melk mere end i 1905, og der blev i 1910 utbetalt over kr. 10 000 mere til producenterne. Omtrent tilsvarende var forholdet for meierierne i Stranden, hvorav 5 var i drift hele aaret.

Der tilvirkes mere og mere smør paa gaardene selv, og da kvaliteten stadig blir bedre og priserne stiger, kan det med god fortjeneste sælges til byerne. Prisen paa godt «bondesmør» i byerne var omkring 1910 ca. kr. 2 pr. kg.

Meieriernes smørproduktion gaar væsentlig til England. Eksporten av smør utgjorde over efternævnte toldsteder :

Aar.	Aalesund.	Molde.	Kristiansund.
	Kg.	Kg.	Kg.
1906....	55 110	52 150	169 250
1907....	56 700	42 427	159 950
1908.. .	52 060	41 981	147 200
1909... .	48 500	43 480	138 500
1910....	71 350	47 541	125 200
1906-1910.....	283 720	226 579	740 100
1901-1905.....;	315 120	466 125	861 690

Tilsammen for alle tre toldsteder utgjorde eksporten i femaaret 1 250 400 kg. mot 1 642 935 kg, i forrige periode. Der er altsaa en betragtelig nedgang, som særlig er paafaldende for Molde toldsted.

Der har været gjort meget for at forbedre kvægracen. Kvægavlsforeninger findes paa de fleste steder. Paa Søndmør har man gjort forsøk paa at indføre dyr av større race; men forsøkene synes at ha vist, at den stedegne fjordrace med litt krydsning er den mest regningsvarende.

Fædriften skaffer ikke paa langt nær saa stort utbytte, som amtet efter sine forhold burde ha. Som medvirkende aarsak hertil maa nævnes de mindre tilfredsstillende kommunikationer, som gjør, at leveranse av kjøt og fleusk eller levende dyr ikke kan ske saa hensigtsmæssig som ønskelig.

S a u e a v l e n er gaat frem - ikke saa meget med hensyn til antallet av dyr som ved forbedring av arten. I femaaret er oprettet Statens saueavlsgaard paa Edø, og der er godt haab om, at den vil virke stimulerende paa saueavl i distriktet. Store dele av amtet er fortrinlig skikket for saueavl. Fra distrikterne nærmest byerne klages der sterkt og berettiget over den skade, som jagende hunder volder paa sauene, og det er visselig paakrævet at komme gaardbrukerne til hjælp ved skjærpede lovbestemmelser mot denne plage.

S v i n e a v l e n har i Romsdals fogderi neppe gaat synderlig frem i femaaret; men baade fra Nordmør og spesielt fra Søndmør fogderi meldes der om god fremgang. Saaledes beretter fogden i Søndmør, at mens der f. eks. i Hjørundfjord før bare var 1-2 svin pr. bruk, er der nu almindelig 5-6. Ogsaa i Dale, Sunnelven og Ørskog lensmandsdistrikter er der god fremgang. Fra disse sidste distrikter er det mest salg av fleusk, som gir utbytte, mens Hjørundfjord fornemmelig lægger an paa produktion av smaagriser. Racen, som oprindelig var helt norsk, er med held søkt forbedret. De paa mange steder oprettede svineavlsforeninger har hjulpet meget til dette.

Tallet av g j e t e r er i avtagende. Gjeten gjør adskillig skade, og den er ikke grei at røgte, saa det er vanskelig at holde gjete paa en gaard, naar ikke naboen gjør det samme. For enkelte distrikter har dog gjeteavl fremdeles

temmelig stor betydning, saaledes i Sunnelven, hvor de bratte, ulændte fjeldbeiter vanskelig lar sig utnytte paa bedre maate. Ikke mindre end 2 350 gjeter holdes i dette distrikt, og der ystes om sommeren gjetost paa 52 steder ; indtægten ved salg herav opgives til kr. 19 000 aarlig. Ogsaa i Dale lensmandsdistrikt er gjeteavl av adskillig betydning ; her lages der baade ost og smør av melken. Ogsaa i Volden, Ørskog og Vannelven paa Søndmør holdes endel gjeter. I Romsdals fogderi er der endel gjeteavl i herrederne Frænen og Bud, hvor den skal gi ganske god indtægt. Større besætninger forekommer væsentlig kun paa mere ensomt beliggende gaarder, f. eks. i Erisfjord.

S æ t e r b r u k e t er gaat sterkt tilbage, væsentlig paa grund av den vanskelige tilgang paa arbejdshjælp.

H e s t e a v l e n viser betydelig fremgang. Baade opdræt av indkjøpte ungdyr, som efter nogen tids forløp avhændes, og især avlen har paa grund av de senere aars høie priser git godt udbytte - større end i forrige periode. Opretelsen av hesteavlsforeninger foregaar i stigende utstrækning, og de støttes ved amts- og statsbidrag til indkjøb av stamhingster samt ved utstationering av saadanne.

H ø n s e h o l d e t er fremdeles av mindre betydning. Kun enkelte distrikter danner en undtagelse, saaledes Vannelven, hvor der næsten paa hver gaard findes fra 6-30. høns og enkeltvis fra 50 op til et par hundrede. Ogsaa i de ytre distrikter i Romsdals fogderi begynder hønseholdet at faa betydning. Interessen er stigende, og udbyttet synes gennemgaaende at være ganske bra.

Følgende opgave viser tallet av dyr i 1907 og 1910 :

	1907.	1910.
Storfæ	83 641	84 581
Sauer.....	155 273	158 047
Gjeter.....	29 590	28 953
Svin.....	14 961	16 309
Hester.....	10 034	10 107
Høns..... ca.	54 000	

Amtet hadde ved femaarsperiodens slutning 5 amtsdyrlæger.

Romsdals amts landhusholdningsselskap hadde i 1910 208 medlemmer. Som unnderavdelinger var der 106 landbruksforeninger.

2. Skogdrift.

Skogbestanden er fremdeles i tilbagegang, væsentlig fordi tilveksten ikke svarer til den sterke hugst. Fra Søndmørs eneste skogbygd - Skodje - meldes saaledes, at skogeierne er begyndt at sælge tømmer paa roten til uthugst, og i 1910 blev 2 skoggaarder solgt til utenbygds folk, som bare har kjøpt for at drive

mest mulig ut av skogen. Ogsaa paa Nordmør, hvor de største skoger forekommer, har der foregaaet megen hugst; men samtidig blir skogen bedre skjøttet end før.

Skogvedtægter er i 1910 indført, i Tingvold og Rindalen.

Interessen for skogplantning er sterkt stigende. I femaaret har der været utplantet følgende antal planter :

i 1906.....	651 196
« 1907.	800 192
« 1908.	849 492
« 1909.	1 182 486
« 1910.....	1 270 177

Tilsammen 1906 -1910 4 763 543 planter mot 2 004 519 i forrige periode.

Den i 1910 foretagne utplantning er fordelt saaledes :

a) ved skoglag	336 966
b) « ungdomslag	75 200
4 « skoler.....	107 700
d) andre plantninger	22 700
e) i fredskogfelter	596 600
f) ved lokale planteskoler.....	131 011

Tilsammen 1 270 177

Romsdals amts skogselskap hadde ved utgangen av femaaret 108 medlemmer samt 35 underavdelinger med tilsammen 900 medlemmer. Det drev i femaaret ikke selv nogen planteskole; men der fandtes mange lokale planteskoler utover amtet.

Det samlede antal fredskogfelter ved utgangen av 1910 var 233 med et samlet areal av 1 475 ha., som kunde beplantes. Ved utgangen av forrige periode var antallet av fredskogfelter 43.

Overhodet maa det siges, at der er en glædelig og stadig stigende interesse for skogsaken i Romsdals amt.

Paa den anden side florerer de like forkastelige som primitive hugstmaater teighugst og dimensionshugst fremdeles i amtet, om man end paa mange steder, især paa Nordmør, kan spore en vaagnende forstaaelse av den rationelle skogpleies betydning. Tømmersalg foregaaer i altfor stor utstrækning paa slump. Paa rot sælges skogen enten ned til en bestemt dimension, teigvis eller saaledes, at kjøperen kan ta et visst antal trær, som han selv kan vælge. Sjelden ser man eksempler paa, at skogeieren selv blinker ut og frembyr det utblinkede parti til kjøperne.

De høie priser og den urationelle hugst fører jevnt og sikkert til en formindskelse av skogarealet. Selv skogene paa de mest utsatte steder ved kysten blir gjenstand for sterk hugst. Paa flere steder, hvor tøndefabrikationen drives, blir den unge skog nedsablet i sin bedste vekst. Paa andre steder lar man til gjengjæld saadan skog staa urørt, selv om den er altfor tæt, med den følge, at den av mangel paa den fornødne tynding blir staaende i stampe alt i rajedimen-

sionen. Trærne faar tilslut bare igjen en liten kvistkrans i toppen og mister evnen til fortsat utvikling, om skogen senere blir uttyndet.

Disse tilstande er saa meget mere at beklage, som Romsdals amt har alle betingelser for at drive et intensivt og lønsomt skogbruk, da tømmerpriserne er høie, jordbunden gjennomgaaende er meget god og transportforholdene lette som følge av skogenes beliggenhet ved eller i nærheten av sjøen.

R o m s d a l s s k o g f o r v a l t n i n g har i femaaret hat under forvaltning 22 prestegaardsskoger (5 paa Søndmør, 8 i Romsdal og 9 i Nordmør) med et samlet areal av 4 600 ha., hvorav produktiv skogmark 2 969 ha. Fraset bruksrettighetene er disse skogers værdi anslaaet til kr. 562 000. Av indkjøpte stats-skoger hadde man ialt 46 særskilt matrikulerte bruk med et samlet areal av 9 009 ha., hvorav produktiv skogmark 6 842 ha.

I femaaret er indkjøpt 6 statsskoger i Frei herred og 1 i Bremsnes for tilsammen kr. 24 100. To gaardparceller er solgt for tilsammen kr. 5 050. Like-saa er en del av Tevik klokkergaard i Aure avhændet.

Statsskogenes regnskaper viser for femaaret en samlet indtægt av kr. 24 544.18 og en samlet utgift av kr. 9 772.95, altsaa netto indtægt kr. 14 771.23 eller gjennomsnitlig kr. 2 954,25 pr. aar.

Oplysningsvæsenets Fonds skoger har i femaaret git en indtægt av tilsammen kr. 119 665.93 med en samlet utgift av kr. 2 423.60, altsaa samlet nettoindtægt kr. 117 242.43 eller gjennomsnitlig kr. 23 448.49 om aaret.

Den samlede nettoindtægt i femaaret 1901-1905 var kr. 4 126 for stats-skogene og kr. 8 422 for Oplysningsvæsenets Fonds skoger.

Til de bruksberettigede blev i 1906 - 1910 levert fra statsskogene for kr. 5 175 og fra Oplysningsvæsenets Fonds skoger for kr. 26 641.

Der blev i disse skoger utført kulturarbeider for tilsammen kr. 11 932. I femaaret blev utplantet 112 208 planter.

Statens planteskole paa Molde har i femaaret solgt 3 519 210 planter med et nettooverskud av kr. 6 880.

3. Bergverksdriften

er fremdeles uten synderlig betydning. Paa Søndmør har man kun et kalkstensbrud (Breivik og Saude Kalkverker i Rovde herred), hvorfra der sendes endel kalksten til de store kvælstoffabrikker. Paa et par steder i Ørsten har der været gjort forsøk med kalkbrænding ; men resultatene har været daarlige paa grund av de lave priser. Driften blev iøvrig indstillet som en følge av uoverensstemmelse mellem vedkommende gaardbrukere. Kalkberget skal være av udmerket kvalitet. I Ørskog er anmeldt flere fund av jern og kobbererts ; men ingen er tat i drift.

Rødsand gruber i Romsdals fogderi har heller ikke i denne periode været nævneværdig i drift. Et kalkbrud i Veø og feltspatbrud paa Sekken og i Bolsø er av mindre betydning.

I Nordmør blev der i 1908-1909 foretaget forsøksdrift efter kobberholdig svovelkis paa gaarden Søyset i Stangvik ; men driften gav ikke noget, resultat og blev indstillet. I Eide herred har der været drevet efter feltspat; men driften antages neppe at ha været lønnende.

4. Fabrik- og industrianlæg.

Søndmør. Langevaags uldvarefabrik i Borgnnd og Ørstens uldspinderi er begge betydelig utvidet Det sidstnævnte, som drives ved vandkraft, sysselsetter gennemsnitlig 15 voksne personer. I Vannelven er oprettet et uldspinderi.

Spilkevigs Snøre-, Not- og Garnfabrik i Borgnnd er betydelig utvidet. I Herø og Ulstein er oprettet trævarefabrikker og i Søkkelven en møbelfabrik. I Stranden er anlagt et høvleri. I Geiranger er oprettet en vognfabrik, væsentlig til forarbejdelse av skysskjærrer ; den drives ved elektricitet og er kun i gang i vinterhalvaaret. I Volden er anlagt en orgelfabrik (med 7 arbejdere i 1910). Sammesteds blev i 1908 istandbragt et elektrisk lysanlæg. Møre Støperi har oprettet en filial paa Molde, hvorved arbejdsmængden i Volden er blit betydelig mindre; i 1910 beskæftigedes gennemsnitlig 17 mand. Tenfjords mekaniske verksted i Vatne, som tidligere væsentlig drev tilvirkning av kaffekverner, er i femaaret mere og mere gaat over til forfærdigelse og reparationer av motorer. Fabrikken drives ved vandkraft og har hat en arbejdsstyrke av fra 5 til 9 mand. I Sunnelven er oprettet en torvstrøfabrik. Guanofabrikken i Ulstein drives nu ved dampmaskine, hvorved produktionen er øket betydelig. Breivik og Sande kalkverker beskæftiger ca. 30 - 35 mand Søkkelvns teglverk var ved periodens slutning ikke i drift.

Romsdal. Hovdenaks stolefabrik er fremdeles den største fabrik i fogderiet. Omsætningen av møbler og trævarer er øket betydelig. Fyrstikfabrikken i Bolsø er nedlagt, og i dens sted er anlagt en uldvarefabrik, som synes at arbeide med god fremgang. I Nesset beskæftiger Meisal Bruk og Kassefabrik omtrent 50 mand; foruten kassefabrik er anlagt en guanofabrik for tilvirkning av fiskeguano. I Sande findes et anlæg for forædling av brandtorv samt 3 mekaniske verksteder, væsentlig for reparation av motorer. Ogsaa i Nordre Bjørnsund i Frænen er et saadant mekanisk verksted. I Eid er et isanlæg.

Nordmør. Tingvold uldvarefabrik er gaat betydelig frem og er vistnok en av landets større forretninger i den branche. Ogsaa de i forrige beretning nævnte anlæg i nærheten av Kristiansund har hat betydelig fremgang i femaaret. I fogderiet findes endel trælastbruk, saaledes særlig i Valsøfjorden; det største av dem - Enge Bruk - anmeldtes til firmaregisteret i 1910.

I Romsdals amt og byer var der ved utgangen av 1911 (statistik for 1910 foreligger ikke) følgende fabrikanlæg: 1 stenbrud (18 arbejdere), 27 mekaniske verksteder m. v. (345 arb.), 28 anlæg for tekstilindustri (567 arb.), 14 anlæg for kemisk industri (103 arb.), 2 elektriske anlæg (7 arb.), 1 anlæg for

lær- og gummivareindustri (3 arb.), 55 anlæg for træindustri m. v. (521 arb.), 74 anlæg for nærings- og nydelsesmidler (236 arb.), 17 anlæg for beklædning m. v. (300 arb.), 9 anlæg for polygrafisk industri (49 arb.), diverse anlæg 3 (45 arb.), ialt 231 bedrifter med 2 194 arbejdere.

5. Binæringer m. v.

H u s f l i d e n har ogsaa i denne femaarsperiode været av forholdsvis mindre betydning for amtet. Der synes imidlertid at være nogen fremgang, omend forholdet er temmelig ujevnt, og der gjøres adskillig for at fremme interessen. Hjemmetilvirkningen av klær samt gaards- og fiskeredskaper tar vistnok mere og mere av, idet man paa grund av de billigere priser gaar over til at kjøpe det, som trænges. Den omtalte vanskelighet for at faa arbeidshjælp bevirker ogsaa, at folk har mindre tid og anledning til at beskæftige sig med husflidsarbeider.

I Ørsten er der en betydelig fremgang, forsaavidt angaar snekker- og træs kjærerarbeide, noget som Björdals «Snikker- og- Treskjerarskule» sammesteds vistnok har æren for. Ogsaa i Stordalen sysles der endel med snekkerarbeide med tilvirkning av stoler, border og sengesteder. I Stranden har man begyndt, med litt kurvfletning bl. a. til stoler, som finder lønnende avsætning. I Norddalen arbeides endel hjul og tøndebaand. I Skodje er tøndefabrikationen av adskillig betydning, idet der aar om andet sælges for flere tusen kroner. I de aar, da storsildfisket er rikt, fabrikeres og sælges der et ikke litet antal kasser til ising av sild. Baatbyggeriet i Volden foregaar i omtrent samme utstrækning som før. I vinterhalvaaret er omtrent alle arbeidsdygtige mænd i Bjørkedalen beskæftiget hermed.

Ogsaa inden Romsdals fogderi foregaar der adskillig baatbyggeri, særlig i herrederne Vestnes og Bolsø. Ogsaa tøndefabrikationen har endel betydning. Fra Erisfjorden leveres adskillig av tøndebaand.

H a a n d v e r k s d r i f t e n har fortsat i samme spor som i forrige periode og med god fremgang. Størst betydning har haandverksdriften for herrederne Grytten, Hen, Vold, Veø, Sylte og Vestnes i Romsdals fogderi. Der drives i disse herreder - særlig i de to førstnævnte - en stor virksomhet med oparbeidelse av færdige klær og skotøi. I Hen er antagelig omkring 300 personer beskæftiget med skrædder- og skomakerarbeide den største del av aaret, og der er i hele herredet kun et faatal huse, hvor der ikke sitter en eller flere skomakere eller skræddere - ofte begge dele. Det meste arbeide utføres for distriktets handlende, som dels selv omsætter varerne paa fiskepladsene i Nordland og Finmarken, dels sælger dem i partier til handelsmænd utover hele landet. Men ogsaa for handlende utenfor distriktet - særlig i byerne - oparbeides en hel del klær. Arbeidet utføres for den meste del om vinteren og lægger saaledes mindre beslag paa landmandens kostbareste tid. Det blir nu bedre betalt end før, og arbeidstiden har derfor kunnet forkortes noget, hvilket utvilsomt har været heldig.

Ogsaa snekkeri og tønnermandsarbeide synes at ha tat litt opsving paa flere steder i løpet av femaaret.

J a g t e n er som næringsvei ikke av synderlig stor betydning. For Nordmørs vedkommende og for et, par distrikter i Romsdal opgives det dog, at den gir ganske godt utbytte. Saaledes har h j o r t e n formert sig godt paa Nordmør, og jagtretten har været bortforpagtet til gode priser. I Volden herred paa Søndmør fandtes der i 1905, da en længere fredningsperiode utløp, en ikke ubetydelig hjortebestand, men de fleste av dyrene antages nu at være nedskutt; der er i femaaret fældt tilsammen 45 kronhjorter og 43 koller. Aarsaken hertil maa væsentlig tilskrives den adgang, som ved kgl. resolution av 14 november 1908 blev git til jagt ogsaa i tiden 15-30 november i aarene 1908-1910, av hensyn til den skade, som hjorten gjør paa skogen. Da der i 1908 og 1909 netop i dette tidsrum indtraf større snefald, hvorunder dyrene søker ut til sjøkanten, blev der i disse 2 aar nedskutt uforholdsmæssig mange dyr.

Tallet av f æ l d t e r o v d y r o g r o v f u g l e r, for hvilke der er utbetalt præmie, har været noget mindre end i forrige periode. Efter de indkomne opgaver var tallet av bjørn 10, ulv 0, jerv 2, gaupe 1, maar 776, oter 1 031, ræv 2 969, ørn 131, hønsehøk 703, spurvehøk 2 208, rypefalk 230, vandrefalk 38, hubro 395 og lom 2 187. Av de 10 bjørner blev 5 fældt i Romsdal og 5 i Nordmør fogderi. I forrige periode var tallet av fældte bjørner 30. De 2 969 ræver fordeler sig med 1 124 paa Søndmør, 671 paa Romsdal og 1 174 paa Nordmør fogderi.

En av de viktigste binæringer i de ytre distrikter er f i s k e t ø r r i n g e n, som skaffer en ganske betydelig inntægt. Ogsaa i et par av de indre distrikter - som Ørskog og Søkkelven - drives der meget paa med dette erhverv.

T a r e b r æ n d i n g foregaar fremdeles i nogen distrikter, men har vistnok i perioden været drevet i mindre utstrækning end før

I s t r a f i k k e n er kanskje tiltat noget. I Borgund er der saaledes kommet to nye isbruk.

T r a n b r æ n d e r i e r findes i en række av kystdistrikterne En større virksomhet med tranproduksjon har været drevet i Ørsten herred paa Søndmør; raamaterialet hertil tilveiebringes ikke alene fra amtet selv, men helt oppe fra Nordland og Finmarken. Flere av herredets gaardbrukere eier baade faste og flytende trandamperier, ved hvilke en hel del personer finder sysselsættelse i vinterhalvaaret. Denne bedrift bringer utvilsomt mange av sine utøvere gode inntægter i enkelte aar, men er forbundet med betydelig risiko. Efter periodens slutning har der da ogsaa indtraadt et temmelig voldsomt «krach», som distriktet fremdeles skal lide under.

De i tidligere beretninger omhandlede ekspeditioner fra Ulstein til Ishavet, for fangst av sæl og klapmys er fortsatt ogsaa i denne periode og i det hele med meget heldig resultat. Ekspeditionernes antal er steget fra 7 i 1905 til 11 i 1910.

T o r v d r i f t e n foregaar omtrent paa samme maate som tidligere. I femaaret er opprettet et par torvstrøfabrikker.

T u r i s t t r a f i k k e n har fortsatt med økende fart i de tidligere spor.

Størst betydning har den fremdeles hat for herrederne Sunnelven og Hjørundfjord i Søndmør og Grytten i Romsdal (samt Molde by).

I perioden er aapnet faste automobilruter mellem Otta-banens endepunkt og Aandalsnes ved Romsdalsfjordens bund samt mellem Molde og Battenfjordsøren i forbindelse med ruteskibene, likesom der er etablert nogenlunde regelmæssig kjøring mellem Søholt. og Vestnes. Disse ruter har selvsagt adskillig betydning for turisttrafikken, men nedsætter paa den anden side indtægterne baade for hotellerne og av hesteskysen. Baade av denne grund og av hensyn til den almindelige trafik paa veiene er automobilfærdselen møtt med mistillid fra befolkningens side.

Bevillingstvang for skyssende efter skysslovens § 25 er i perioden yderligere indført i ruterne Søholt-Vestnes og Hjelset-Battenfjordsøren.

Det i forrige beretning omhandlede uheldige forhold med hensyn til «kapring» m. v. paa Aandalsnes har først efter periodens slutning fundet sin løsning. I de viktigere ruter paa Søndmør lykkedes det derimot tidligere at faa gjennomført en tilfredsstillende ordning, om det end ogsaa der av og til kunde forekomme ugjeier.

Nøiagtige opgaver over turisttrafikken og de indtægter, den bringer med sig, foreligger ikke. For G e i r a n g e r s vedkommende hitsættes følgende tal over de reisende, som har besøkt dette sted:

	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.
Lokalreisende . . . . . ca.	1 900	2 000	2 200	2 400	2 800
Med norske turistskibe	1 930	2 486	1 725	1 745	3 562
« engelske -	4 995	4 103	5 391	5 872	4 793
« tyske	3 422	2 727	4 369	3 634	4 914
« andre	375	37	108	411	532
Ialt	12 622	11 353	13 793	14 062	16 601

Tilsammen i femaaret 68 335 personer.

For A a n d a l s n e s foreligger kun opgave for de egentlige turistskibe og kun for aarene 1907-1910:

i 1907.	58 skibe med	4 350 turister.
« 1908.. .. .	61 - « -	8 648 «
« 1909.. . . .	62 - « -	8 567 «
« 1910.. . . .	58 - « -	7 375 «

1907- 1910, . . 239 skibe med 28 840 turister.

Indtægterne av turisttrafikken lar sig kun vanskelig beregne. For Sunnelven herred (Geiranger) anslaaer fogden de d i r e k t e indtægter til ca. kr 7 500 aarlig netto. Fra sagkyndig hold meddeles, at b r u t t o indtægterne for hele amtet (heri iberegnet de lokale dampskibsselskapers indtægt av trafikken) kan anslaaes til mellem seks og syv hundrede tusen kroner om aaret. Rigtigheten av denne opgave, som er rent anslagsvis, kan imidlertid vanskelig bedømmes. Opgaven synes temmelig høi.

Med hensyn til selve s k y s s t r a f i k k e n begynder der paa mange hold at reise sig tvil om, hvorvidt den stort set er lønsom for distrikterne. At enkelte personer har fordel av den, er utvilsomt; men det er neppe saa sikkert, at det samme kan siges om den skyssende befolkning i sin almindelighet. Til det, som herom er uttalt i forrige beretning, skal kun føies, at for flere ruters vedkommende blir langturene nu besørget av automobilerne. Dette er saaledes tilfældet i Romsdalen, hvor det nu næsten er et særsyn, at en kalesjevogn gaar over amtsgrænsen.

For Nordmørs vedkommende foreligger ingen opplysninger om turisttrafikken, som imidlertid antages at være i tiltagende. Det er dog vistnok mest indenlandske turister, som færdes i dette distrikt.

6. Fiskerier.

Fiskeribedriften har fremdeles med endnu større fart fortsat sin utvikling med overgang til større farkoster og med betydelig øket anvendelse av motorbaater. Eksempelvis kan nævnes, at der fra Ulstein i 1906 deltok i torskefisket 3 motorfartøier og 39 aapne baater og i 1910 47 motorfartøier og 5 aapne baater.

For skreifiskeriet i 1910 stiller forholdet sig saaledes:

	Aapne baater.		Seilskøiter.		Motorbaater.		Dampskibe.	
	Antal.	Besætning.	Antal.	Besætning.	Antal.	Besætning.	Antal.	Besætning.
Søndmør	692	1 810	47	323	582	3 440	37	486
Romsdal	38	201	-	-	283	1 728	-	-
Nordmør	595	2 194	1	6	51	526	15	413
Amtet	1 325	4 205	48	329	916	5 694	52	899

Allerede tiligere er kortelig berørt det forhold, at den mere intensive fiskeridrift, som nu foregaar, vanskelig lar sig forene med et rationelt gaardsbruk eller anden næringsvei, og forholdet er i virkeligheten blit det, at det væsentlig er befolkningen fra de y t r e distrikter, som driver fiskeri f o r e g e n r e g n i n g. Derimot er det fremdeles almindelig - om end i avtagende utstrækning - at ungdommer fra de indenfor liggende distrikter deltar i fisket som lotmænd eller rorskarer hos fiskerne ute ved kysten, enten mot fast løn (Søndmør og Romsdal) eller paa lot (Nordmør). Den oppfatning gjør sig mere og mere gjældende, at skal man med utbytte delta i fisket, maa man anskaffe sig motorbaat eller anden større farkost, og dette lønner sig vanskelig for andre end kystdistrikternes professionister.

Enkelte steder er der specielle forhold, som bevirker, at man fremdeles driver med mindre baater, saaledes fra Grip fiskevær, idet der her ikke er nogen havn, hvor motorbaater kan ligge. Under uveir maa baatene trækkes paa land, og dette lar sig ikke gjøre med større farkoster.

V a a r t o r s k e f i s k e t er uten sammenligning det, som har størst betydning for amtet. For femaaret hitsættes følgende opgave:

Aar.	Antal baater.	Antal fiskere.	Utbytte:			
			Skrei.	Lever.	Rogn.	Samlet værdi.
			1000 stkr.	Hl.	Hl.	Kr.
1906.....	1 801	11 044	4 097	9 049	6 249	1 805 000
1907	1 857	10 403	5 395	12 989	6 645	2 574 000
1908	1 952	11 124	6 708	23 550	10 123	3 344 000
1909	2 008	10 987	6 135	17 535	9 429	2 485 000
1910.....	2 341	11 127	4 456	9 335	7 212	2 236 000
1906-1910	9 959	54 685	26 791	72 458	39 658	12 444 000
Gjennemsnit	1 992	10 937	5 358	14 492	7 932	2 489 000
Gjennemsnit 1901-1905	2 063	11 670	6 564	10 783	6 783	2 290 000

Det opfiskede kvantum fordeles sig saaledes paa amtets 3 fogderier :

Aar.	Søndmør.	Romsdal	Nordmør.
1906.	1 965 000	986 000	1 146 000
1907	2 541 000	1 063 000	1 791 000
1908	3 508 000	1 774 000	1 426 000
1909	3 457 000	1 190 000	1 488 000
1910	2 541 000	683 000	1 232 000
1906 - 1910	14 012 000	5 696 000	7 083 000
Gjennemsnit.	2 802 000	1 139 000	1 417 000

Antallet av baater og fiskere har været noget mindre end i foregaaende periode, og det opfiskede kvantum skrei har været betydelig mindre. Allikevel har utbyttet paa grund av de høiere priser været adskillig høiere, ialt omkring 1 million kroner mere end i forrige femaarsperiode.

Hvorvidt dette større utbytte ogsaa virkelig har medført økede nettoindtægter for fiskerne selv, tør være tvilsomt nok. Den nye drift med motorbaater er meget kostbarere, og der skal betydelige beløp til for at dække renter og vedlikehold av de anskaffede motorer m. v. Dertil kommer, at specielt vedlikeholds- og reparationskontoerne -- efter hvad der meddeles - tør ha været uforholdsmæssig store i de første aar, fordi man savnet tilstrækkelig erfaring baade ved maskinernes indkjøb og i deres benyttelse. Efterhvert skal imidlertid dette ha rettet paa sig.

Av periodens 5 aar staar 1908 høiest med et samlet opfisket kvantum av 23 550 000 stk. skrei og et utbytte av kr. 3 344 000. Lavest staar 1906 med henholdsvis 9 049 000 stk. skrei og et verdiutbytte av kr. 1 805 000.

Priserne har i femaaret været ujevne, men viser i det hele en stærk og fortsat stigning. Særlig har dette været tilfælde i de to søndre fogderier, hvor priserne ogsaa gennemgaaende staar forholdsvis betydelig høiere end paa Nordmør. Som medvirkende aarsak til dette forhold har været nævnt, at fiskerne paa Nordmør har været mere afhængige av handelsmændene, av hvem de derfor ikke kan forlange saa høie priser.

Priserne paa vaartorsk, lever, rogn og hoder har i femaaret stillet sig saaledes :

Distrikt.	Aar.	Torsk,	Torsk,	Lever	Rogn	Hoder
		rund pr. 100.	sløiet pr 100.	pr. hl.	pr. hl.	pr. 100.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndmør	1906	42.82	34.83	13.40	26.60	1.04
	1907	50.66	41.66	15.03	25.71	1.11
	1908	52.40	43.00	15.00	13.00	1.20
	1909	42.60	32.00	15.00	26.00	1.00
	1910	52.92	42.28	24.69	28.78	1.26
Romsdal	1906	46.89	37.55	15.07	28.04	1.33
	1907	47.89	38.27	20.00	29.74	1.16
	1908	49.90	42.00	16.00	16.00	1.50
	1909	44.33	37.00	15.00	30.00	1.00
	1910	50.27	40.88	19.57	29.63	1.40
Nordmør	1906	43.73	35.50	14.65	29.82	1.11
	1907	43.40	37.16	14.48	29.76	1.02
	1908	43.50	36.00	15.00	19.00	1.00
	1909	32.60	25.00	13.50	28.00	1.00
	1910	44.52	34.46	16.91	26.69	1.09
Amtet	1910	50.19	39.91	21.90	28.10	1.23

Torsken blir næsten udelukkende tilvirket som klipfisk, for en stor del av fiskerne selv.

Fetsildfisket har i femaaret git endnu mindre udbytte end i foregaaende periode, idet det kun indbragte kr. 183 000 mot kr. 282 400 i 1901-1905 og kr. 454 000 i 1896--1900. Utbyttets fordeling fogderivis paa de enkelte aar vil sees av følgende opgave, som er hentet fra den officielle statistik :

Aar	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.		Gjennemsnitspris pr. hl.
	Hl.	Værdi.	Hl.	Værdi.	til.	Værdi.	Hl.	Værdi.	
	K r .		Kr.		Kr.		Kr.		
1906			-	-	2 260	16 222	2 260	16 222	7.18
1907	800	6 000			3 950	17 366	4 750	23 366	4.92
1908	1 200	8 800	880	6 160	2 910	20 025	4 990	34 985	7.00
1909	2 050	14 400	1 643	4 530	4 355	36 155	8 048	55 085	6.84
1910	2 540	22 410	21 761	6 986	6 235	23 945	10 951	53 341	4.87
1906-1910	6 590	51 610	4 699	17 676	19 710	113 713	30 999	182 999	
Gjennemsnit	1 318	10 322	940	3 535	3 942	22 743	6 200	36 600	5.90

Storsildfisket har givet følgende udbytte:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet		Gjennemsnitspr. hl.
	Hl.	Værdi.	Hl.	Værdi.	Hl.	Værdi.	Hl.	Værdi.	
	Kr.		Kr.		K r .		Kr.		
1906	10 736	103 038	-	-	85 428	802 321	96 164	905 359	9.41
1907	5 700	54 800	3 830	25 000	80 340	955 255	89 870	1 035 055	11.52
1908	19 500	156 000	-	-	81 820	495 000	101 320	651 000	6.42
1909	25 750	184 250	-	-	35 000	945 000	160 750	1 129 250	7.02
1910	76 000	608 000	5 670	28 350	168 700	1 306 900	250 370	1 943 250	7.76
1906—1910	137 686	1 106 088	9 500	53 350	551 288	4 504 476	698 474	5 663 914	
Gjennemsnit	27 537	221 218	1 900	10 670	110 258	900 895	139 695	1 132 783	8.11

I forrige femaarsperiode opfiskedes ialt 589 868 hl. til en værdi av kr. **6 224 680.**

Vaarsildfisket har ogsaa i denne periode for den overveiende del foregaaet paa Søndmør, idet der dog i 1907 blev opfisket 30 500 hl. paa Nordmør. For hele amtet stiller udbyttet sig saaledes:

¹⁾ Opgaven er hentet fra den officielle statistik. Efter fogdens indberetning foregik i net storsildfiske i Romsdals fogderi i 1907.

	Mængde.	Værdi.	Gjennsnits pris.
	Hl.	Kr.	Kr.
1906.....	64 125	449 180	7.00
1907.....	91 875	606 575	6.60
1908.....	11 500	34 000	3.00
1909.....	11 062	33 895	3.06
1910.	16 930	53 565	3.16
1906-1910.....	195 492	1 177 215	
I gjennemsnit om aaret	39 098	235 443	6.02

I forrige periode opfiskedes ialt 182 236 hl. til en værdi av kr. 653 840. I femaaret 1896 - 1900 var utbyttet kr. 4 486 000.

Utbyttet av smaasild og brislingfisket vil sees av efterstaaende tabeller:

S m a a s i l d .

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.		Gjennem- snitspris.
	Kvan- tum.	Værdi.	Kvan- tum.	Værdi.	Kvan- tum.	Værdi.	Kvan- tum.	Værdi.	
	Hl.	Kr.	Hl.	Kr.	Hl.	Kr.	Hl.	Kr.	
1906.....	7 450	35 300	22 445	81 949	1 915	7 015	31 810	124 264	3.91
1907	13 820	43 230	9 868	30 049	1 910	7 800	25 598	81 079	3.17
1908.....	10 835	47 545	2 034	15 365	5 282	9 990	18 151	72 900	4.00
1909.....	31 550	177 160	22 005	38 510	4 520	23 060	58 075	238 730	4.11
1910.....	8 730	37 590	6 355	22 848	5 570	27 660	20 655	88 098	4 . 2 7
1906-1910..	72 385	340 825	62 707	188 721	19 197	75 525	154 289	605 071	
Gjennemsnit	14 477	68 165	12 541	37 740	3 839	15 105	30 858	121 014	3.92

B r i s l i n g .

Aar.	Søndmør.		Romsdal		Nordmør.		Amtet.		Gjennem- snitspris.
	Kvan- tum.	Værdi.	Kvan- tum.	Værdi.	Kvan- tum.	Værdi.	Kvan- tum.	Værdi.	
	Hl.	Kr.	Hl.	Kr.	Hl.	Kr.	Hl.	Kr.	
1906..	-	-	360	1 800	-	-	360	1800	5.00
1907..	215	1 550	700	2 000	-	-	915	3 550	3.88
1908.....	1 040	8 800	210	2 100	-	-	1 250	10 900	8.72
1909.....	1 440	25 400	1 680	22 059	-	-	3 120	47 459	15.21
1910.....	2 480	26 100	1 041	21 876	-	-	3 521	47 976	13.60
1906—1910..	5 175	61 850	3 991	49 835	-	-	9 166	111 685	
Gjennemsnit	1 035	12 370	798	9 967	-	-	1 833	22 337	12.20

Det samlede udbytte av smaa-sild- og brislingfisket var i femaaret 1906 - 1910 163 455 hl. til en værdi av kr. 716 756 mot, 98 518 hl. og kr. 386 078 i forrige periode. I 1896-1900 var totaludbyttet kr. 200 918. Priserne har for smaa-sildens vedkommende været i jevn stigning; for brisling har de steget sterkt.

Smaa-silden anvendes for den væsentligste del til agn.

Utbyttet av Nordsjø-sild og indført Islands-sild har utgjort i de tre sidste aar av perioden:

Aar.	Nordsjø-sild.		Islandssild.	
	Hektoliter.	Kroner.	Hektoliter.	Kroner.
1908.....	300	2 100	34 351	166 455
1909.....	3 920	43 040	32 400	263 200
1910.....	222	2 220	6 855	41 130

Utbyttet av laks- og sjøørretfiskerierne har efter den officielle statistik stillet sig saaledes :

Aar.	Sjøfisket.		Elvefisket.		Tilsammen.	
	K g .	Kr.	K g .	K r .	Kg.	Kr.
1906 . . .	71 142	97 360	7 690	9 008	78 832	106 368
1907.....	61 540	87 085	8 596	10 115	70 136	97 200
1908.....	70 486	110 614	7 326	10 553	77 812	121 167
1909.....	64 089	91 980	6 338	7 525	70 427	99 505
1910.....	65 642	94 495	6 821	7 850	72 463	102 345
1906-1910.	332 899	481 534	36 771	45 051	369 670	526 585
Gjennemsnit	66 580	96 307	7 354	9 010	73 934	105 317

Det opfiskede kvantum og dettes værdi f o g d e r i v i s Stiller sig saaledes for hele perioden, forsaavidt s j ø f i s k e t angaar:

Søndmør	110 177 kg.	til en værdi av kr. 165 477
Romsdal	48019 «	« -«- « 63 002
Nordmør.....	173 868 «	« - « - « 253 371
Amtet	332 064 kg.	til en værdi av kr. 481 850

Disse tal, som er hentet fra fiskeristatistikken, stemmer ikke helt med foranstaaende opgave. Uoverensstemmelsen skriver sig fra, at lensmændenes opgaver, som ligger til grund for fiskeristatistikken, ikke er saa fuldstændige som fiskerinspektørens.

Foruten det ovenfor angivne utbytte av laksefisket har leie- og forpagtningsavgifter av elvcfisket indbragt ikke ubetydelige beløp.

Sommerfisket efter torsk, sei, lange, brosme, uer og kveite m. v. har i de tre sidste aar av femaarsperioden git et særdeles godt utbytte, som følgende opgave viser :

Aar.	Torsk (utenom skrei)	Sei, lange, brosme, hyse o. lign.	Makrel, kveite, flyndre, uer o. lign.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1906.				545 166
1907.				377 458
1908.	90 828	1 152 999	480 267	1 724 094
1909.	72 041	884 632	355 193	1 311 866
1910.	115 252	1 424 665	462 496	2 002 413
Tilsammen				5 960 997

Det samlede utbytte av dette fiske var altsaa i femaaret nær 6 millioner kroner mot ca. 2.3 millioner kr. i forrige periode.

Da den officielle fiskeristatistik fra 1908 av angir det til distrikterne ilandbragte kvantum, men for 1907 og tidligere aar angir det i distriktet oppfiskede kvantum, lar det sig vanskelig gjøre at opstille nogen fogderivis specifikation av resultatene av dette fiske. Eksempelvis skal nævnes, at fogden i Romsdal i sin indberetning opgir sommerfiskets utbytte i fogderiet i aaret 1908 til kr. 677 653, mens værdien av den til distriktet ilandbragte fisk efter den officielle statistik har dreiet sig om kr. 100 000. Det oplyses da ogsaa, at fisken for en stor del blev solgt til Aalesund og Kristiansund.

For de vigtigste av de fiskearter, som dette fiske gjælder, hitsættes følgende opgave over utbyttet for aarene 1908-1910 (for tidligere aar foreligger ikke specifikationer) :

	1908.	1909.	1910.
	Kr.	Kr.	Kr.
Torsk (utenom skrei).	90 828	72 041	115 252
Sei	128 443	144 979	191 361
Lange	501 039	402 616	670 195
Blaalange	61 273	44 106	61 097
Brosme	369 511	199 241	377 437
Hyse	92 730	93 664	124 485
Kveite	439 568	315 050	420 575
Rødspette	13 425	1 500	12 550
Uer	10 135	10 051	2 332

I samme forbindelse kan nævnes, at der hjemførtes I s l a n d s - t o r s k til Søndmør for kr. 148 750 i 1908, kr. 42 690 i 1909 og kr. 44 600 i 1910.

H u m m e r f i s k e t har git følgende utbytte:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Stkr.	Kr.	Stkr.	Kr.	Stkr.	Kr.	Stkr.	Kr.
1906	21 800	18 280	6 000	6 000	3 580	3 280	31 380	27 560
1907 .	22 150	20 870	1 110	1 110	3 320	2 830	26 580	24 810
1908 .	44 650	41 300	1 570	1 570	26 550	23 400	72 770	66 270
1909 . .	50 500	55 250	1 600	1 600	24 500	22 440	76 600	79 290
1910 . . .	34 135	34 635	1 700	1 700	13 250	12 780	49 085	49 115
1906-1910...	173 235	170 335	11 980	11 980	71 200	64 730	256 415	247 045
Gjennemsnit	26 970	34 067	2 396	2 396	14 240	12 946	51 283	49 409
Do. 1901-05	26 970	20 998	3 146	2 529	4 836	4 081	34 972	27 590

Ø s t e r s f a n g s t e n har fremdeles været temmelig ubetydelig.

M a k r e l f i s k e t har ikke i femaaret været drevet med nævneværdig utbytte. I 1906 blev der dog opfisket for vel kr. 4 000.

6. Kommunikationer.

Det offentlige veinet i Romsdals amt utgjorde ved utgangen av 1910 766.8.5 km. hovedvei og 2 306.30 km. bygdevei, tilsammen 3 073 15 km. offentlig vei. Veinet er i femaarsperioden øket med 50.40 km. hovedvei og 139.98 km. bygdevei. I forrige femaarsperiode var økningen (ifølge femaarsberetningen) 88.95 km. hovedvei og kun 6.06 km. bygdevei.

Foranstaaende opgave fra 1910 omfatter kun, hvad der formelt var optat i veinet. Imidlertid var der flere veianlæg, som for en større del var færdige, og som faktisk blev benyttet av den almindelige trafik.

Dampskibsforbindelsen har foregaat omtrent som i forrige periode med uogen utvidelse.

Den langvarige jernbanestrid i amtet fandt i perioden sin foreløbige løsning ved Stortingets beslutning i 1908, hvorved Raumabanen fra Dombaas til Romsdalsfjordens bund blev fastslaat som stambane til amtet. Da de av statsmagterne i 1910 fattede beslutninger antoges at ha tilsidesat amtets krav paa at faa banen bygget i første halvdel av tolvaarsperioden 1910 -- 1922, blev der straks optat et arbeide for sakens fremme, med særlig sigte paa at faa bygget banen for amtets egen regning (med senere overtagelse av Staten). Straks efter periodens avslutning lykkedes det imidlertid at opnaa en ordning, som antoges tilfredsstillende for amtet, idet Stortinget i 1911 besluttet, at Raumabanens bygning skulde paabegyndes straks.

Tallet av postaapner er i femaaret steget fra 248 til 264. Der avsendtes i 1910 fra hele amtet, 3 028 200 breve eller gjennemsnittlig 20.5 pr. indbygger.

Av skysstasjonene blev i femaaret kun 2 formelig nedlagt, men flere andre var i kortere eller længere tid ute av virksomhet. Skysspligten omfattes med en stadig stigende uvilje fra befolkningens side. Ogsaa de faste stationer blir det mere og mere vanskelig at faa nogen til at overta uten klækkelige tilskud.

Telegraf- og telefonvæsen er i perioden blit yderligere bedret. Efter de officielle opgaver er der i femaaret 1 juli 1906 - 30 juni 1911 aapnet følgende antal nye stationer:

i 1906-1907	12	telefonstationer.
« 1907--1908..	2	
« 1908-1909.....	11	
« 1909-1910.....	7	
« 1910-1911..	8	

Tilsammen 40 nye stationer.

Pr. 30 juni 1911 var der i amtet 7 faste telegrafstationer, 1 fiske- og feltstation og 136 faste telefonstationer. Desuten var der 35 private telefonanlæg.

Det samlede antal telegrafekspeditioner ved stationerne inden Romsdals amts landdistrikt var i 1905-1906 ca. 55 000, i 1910-1911 ca. 80 400. Derav var avsendte og ankomne telegrammer (altsaa utenom optagne telegrammer og avskrifter, tjenestemeddelelser og meteorologiske iagttagelser) i 1905-1906 ca., 35 500, i 1910-1911 ca. 48 000. Det samlede antal telefonsamtaler var i 1905-1906 ca. 132 000, i 1910-1911 ca. 213 700.

For byerne hitsættes følgende opgne :

	1905-1906.	1910-1911.
Samlet antal telegrafekspeditioner.	318 435	464 516
Herav ankomne og avsendte telegrammer . .	218 058	264 154
Samlet antal telefonsamtaler.	128 725	178 001

8. Distriktets tilstand i almindelighet.

Der foregik i femaarsperioden eiendomssalg for ialt kr. 8 489 635, vedrørende 3 224 eiendomme.

Der var ved utgangen av 1910 42 sparebanker i Romsdals amts landdistrikt og byer, mot 38 ved utgangen av 1905.

Til belysniug av deres virksomhet i femaaret hitsættes følgende oversigt:

	1905. Kr.	1910. Kr.	Stigning. Kr.
Den samlede indtægt utgjorde	1 219 000	1 641 000	422 000
De samlede utgifter «	1 017 000	1 362 000	345 000
Indskud ved aarets utgang..	23 648 000	31 025 000	7 377 000
Utlaan « - -	21 956 000	29 442 000	7 486 000
Formne « - -	2 822 000	4 048 000	1 226 000
Forvaltningskapital ved aarets utgang .	26 534 000	35 115 000	8 581 000

Beløpet av midler, som stod under overformynderiernes bestyrelse, utgjorde kr. 1 281 530 ved utgangen av 1910 mot kr. 754 235 ved utgangen av 1905.

Den antagne formue og indtægt samt de utlignede kommunale skatter utgjorde efter skatteligningerne for hvert enkelt aar:

Aar.	Antal skatydere.	Antagen formue.	Antagen indtægt.	Utlignet kommuneskat.
		Kr.	Kr.	Kr.
1906.....	39 344	61 639 000	13 626 000	754 276
1907.....	39 533	63 101 000	13 875 000	766 576
1908.....	39 560	64 875 000	14 076 000	794 125
1909.....	40 299	67 028 000	14 412 000	835 026
1910.....	40 340	68 640 000	14 286 000	863 349
1905.....	39 043	59 890 000	13 390 000	737 805

Den antagne formue er saaledes i femaaret steget med kr. 8 750 000, den antagne indtægt med kr. 896 000 og de utlignede kommunale skatter med kr. 125 544.

Den antagne formue og indtægt samt de kommunale skatter i forhold til folkemængden vil fremgaa af følgende tabel :

(Se tabellen side 31)

Tallet av statsskatydere var for budgetterminen 1909-1910 1 262 med en samlet antagen formue av kr. 16 739 600, en samlet antagen indtægt av kr. 2 211 677 og en samlet, statsskat av kr. 34 189. Disse tal er paafaldende lave. Romsdals amt staar som nr. 5 blandt Rikets amter med hensyn til folketal og antal av kommunale skatydere. Der er 7 amter, som efter den kommunale skatteligning for 1910 har en lavere antagen formue og indtægt, og 10 amter som har en lavere skatbar indtægt. Men med hensyn til statsskatten er forholdet anderledes. Romsdals amt staar her tilbake for samtlige amter undtagen Tromsø og Finmarken (samt Nordre Bergenhus amt, forsaavidt den samlede utlignede statsskat angaar). Og i forhold til folkemængden staar Romsdals amt lavest av alle amter, idet den utlignede statsskat for 1909-1910 ikke er mere end kr. 0.30 pr. indvaaner mot kr. 1.47 gjennemsnitlig for hele Riket. Kun Nordre Bergenhus (kr. 0.36) og Tromsø amt (kr. 0.39 pr. indvaaner) ligger nogenlunde nær; for alle andre amter er beløpet betydelig høiere.

(Se tabellen side 31).

Amtskassens formue og gjæld var:

	Formue	Laanegjæld.
	Kr.	Kr.
1906	393 372	85 500
1907	398 750	83 000
1908..	404 003	80 500
1909	419 287	78 000
1910	423 773	75 500

Aar.	Antagen formue pr. indbygger.	Antagen indtægt pr., indbygger.	Utlignet herredsskat		Samlet beløb av kommunale skatter (herredsskat, amtsskat, skoleutredslær, verkers og bruks bidrag).				
			pr. 1000 kr. antagen formue.	pr. 100 kr. antagen indtægt.	pr. indbygger	yr. sketyder.	pr. 100 kr. antagen formue.	pr. 100 kr. antagen indtægt	pr. 100 kr skatbar indtægt.
			K r .	Kr.	Kr.	K r	Kr.	Kr.	Kr.
1906.....	539	119	1.61	5.69	6.59	19.17	1.22	5.54	9.70
1907.....	549	121	1.62	5.63	6.67	19.39	1.21	5.52	9.63
1908.....	568	123	1.67	5.77	6.95	20.07	1.22	5.64	9.71
1909.....	583	125	1.69	5.90	7.27	20.68	1.25	5.79	9.88
1910.....	595	124	1.74	6.17	7.49	21.40	1.26	6.04	10.32
Riket 1910.. . .	968	173	2.10	8.78	12.46	40.89	1.29	7.21	14.14

Herredskassernes indtægter og utgifter utgjorde:

Aar.	Ren indtægt.	Ren utgift.	Derav utgift:							Sum av formue.	Sum av laanegjæld.	
			til vei- og færgævæsen	til skyss- væsen.	til medicinal- væsen.	til geistlighet og kirker.	til skole- væsen.	til fattig- væsen.	til renter av l a a n			til avdrag paa laan.
1906..	822 279	814 274	54 054	15 625	135 055	248 045	227 139	29 718	46 396	3 380 427	608 174	
1907..	808 902	833 768	61 106	14 273	137 447	253 614	231 959	27 610	42 634	3 440 695	636 628	
1908.	870 108	889 401	79 991	14 857	110 399	264 758	256 722	32 342	59 794	3 628 238	674 692	
1909..	863 705	947 779	77 591	15 842	95 997	260 716	252 175	30 799	59 737	13 828 298	808 511	
1910..	975 459	963 272	68 365	17 832	86 617	336 286	258 132	35 278	47 493	3 865 960	798 721	

A m t s k a s s e n s i n d t æ g t e r o g u t g i f t e r i f e m a a r e t h a r s t i l l e t s i g s a a l e d e s :

Aar.	R e n indtægt.	Derav utlignet skat.	Ren utgift.	til vei-, skys- og færge- væsen.	til medi- cinal- væsen..	D e r a v u t g i f t :					
						til sinds- ykes for- pleining.	til skole- væsen.	til land- bruks- væsen.	til renter av laan.	til avdrag paa laan.	til abnormes forpleining.
1906.....	346 736	180 000	339 059	49 839	27 146	52 842	11 289	132 906	32 501	3 504	2 500
1907.....	374 384	180 007	369 736	47 878	28 532	61 061	12 086	147 109	30 897	3 399	2 500
1908.....	365 498	186 003	384 581	55 422	26 531	59 280	11 278	135 221	58 257	3 284	2 500
1909.....	354 915	201 038	380 518	60 561	27 929	62 872	11 571	143 043	38 420	1 620	2 500
1910.....	482 025	203 808	429 820	59 356	41 777	64 785	11 361	138 919	43 190	3 128	2 500

Med hensyn til s k o l e v æ s e n e t hitsættes følgende oplysninger:

	1900.	1910.
Antal skolekredser	474	479
« barn, som undervises i folkeskolen	18 717	19 323
« lærere ved folkeskolen	283	302
« lærerinder ved folkeskolen	62	55
Lærerlønninger ved folkeskolen	kr. 197 229	kr. 270 658
Samlede udgifter ved folkeskolen	« 288 320	« 327 336

Til nybygning og ombygning av skolehus er i femaaret bevilget kr. 83 310 og til undervisningsmidler kr. 24 107 av amtsskolekassen.

Tallet av barneboksamlinger ved folkeskolen var 150 i 1906 og 204 i 1910.

Som tidligere har 3 a m t s s k o l e r været i virksomhet. I skoleaaret 1909-1910 var der ved Søndmøre amtsskole 27 elever, ved Romsdals amtsskole 17 og ved Nordmør amtsskole 46 elever. Ved Romsdals amtsskole holdtes derhos et jentekursus (med 18 elever i 1909-1910).

I 1909 besluttedes opprettelse av to h u s m o r s k o l e r, en i Ørsten og en i forbindelse med Nordmør amtsskole paa Gyl. Skolerne traadte i virksomhet 1 april 1910. Skolen i Ørsten hadde i 1910 20 elever og skolen paa Nordmør 19 elever. Kurserne er paa 4½ maaned.

Møre folkehøgskule var den hele tid i drift med amts- og statsbidrag. Skolen hadde i 1909-1910 59 elever.

En anden privat ungdomsskole paa Søndmør (« Sunnmøre ungdomsskule») søkte baade i 1909 og 1910 forgjæves om amtsbidrag. Det sidste aar fik skolen dog vanlig bidrag til stipendier. Den hadde i 1909 48 elever og i 1910 59 elever.

Av fortsættelsesskoler har der været holdt gjennomsnittlig 31 kurser aarlig med almindelig 2 maaneders varighet.

Til aftenskoler bevilgedes for 1909-1910 kr. 600. Der holdtes gjennomsnittlig 67 kurser pr. aar med varighet fra 50 til 120 timer.

Amtets l a n d b r u k s s k o l e hadde i periodens 5 aar henholdsvis 34, 25, 25, 30 og 36 elever ved skoleaarats begyndelse. Ved amtstingsbeslutning av 1907 opprettedes et vinterkursus, hvortil der 1907-1910 blev optat henholdsvis 20, 15, 21 og 19 elever. Den nye uthusbygning blev opført i 1908 med en samlet utgift av ca. kr. 30 500. Den har rum for 35 kjør, 6 hester, 30 sauer og 20-25 svin. Besætningen var i 1910 22 storfæ, 5 hester, 15 svin og 9 sauer. Gaardens dyrkede areal er øket fra 72 maal i 1906 til 112 maal i 1910, avlingen av korn fra 40 til 136 hl, av poteter fra 139 til 230 hl og av turnips fra 500 til 942 hl.

Paa Nordmør er en privat landbruksskole. Paa Søndmør var der en kortere vinterlandbruksskole.

S u n d h e t s t i l s t a n d e n har i femaaret i det hele været tilfredsstillende. Dødeligheten av t u b e r k u l o s e, som tidligere var i sterk stigning, er i avtagende. Efter indhentede opgaver var dødeligheten av denne sygdom i Romsdals amt pr. 1 000 indbyggere;

1866-1870... . .	1.29	1896-1900	2.63
1871-1875... .	1.60	1901-1905	2.38
1876-1880... . .	1.65	1906-1908	2.28
1881-1885... .	1.70	1909	2.10
1886-1890... .	2.25	1910	1.90
1891-1895.	2.57		

Romsdals amt indtar nu en forholdsvis meget god stilling med hensyn til dødeligheten av denne sygdom.

Tallet av spedalske fra Romsdals amt var ved utløpet av forrige periode 59, derav 28 paa stiftelse. I 1910 var tallet av spedalske 40, hvorav 26 paa stiftelse.

Ganske interessant er beretningen fra distriktslægen i Østre Søndmør (herrederne Sunnelven, Stranden, Norddalen og Stordalen). I femaaret 1900- 1910 var tallet av døde i dette distrikt henholdsvis:

i 1906	77 personer	mortalitetsprocent	12.05 %
- 1907	95 - (derav 13 omkommet ved sneskred).		14.85 «
- 1908	72 -		11.26 «
- 1909	87 -		13.59 «
- 1910	67 -		10.49 «
Gjennemsnittlig dedelighetsprocent i femaaret			12.45 «

Av de døde var over 70 aar gamle: I 1907: 51, i 1908: 44, i 1909: 46 og i 1910: 39; for 1906 mangler opgaver. Av dem, som døde i distriktet i disse 4 aar, var saaledes 56 pct. over 70 aar gamle. Alderdomssvakhet er da ogsaa anført som den hyppigste dødsarsak (i 1908-1910 for 40 pct. av samtlige døde).

Romsdals amts sykehús blev i perioden ombygget og indredet specielt for kirurgisk drift. Foranstaltningen, som traadte i kraft høsten 1909, har vist sig særdeles heldig og har hat stor betydning for sykehusets virksomhet.

Til belysning herav hitsættes følgende tabel :

Aar.	Antal behandlede syke.	Av de i aaret utskrevne patienter utgik :				Antal operationer.	Største daglige belæg.	Daglig gjennemsnitsbelæg.	Gjennemsnittlig antal forplejningsdage for hver syk.	Samlet utgiftsbudget.	Amtskommunens tilskud til driften.
		helbredet.	i bedring.	uhelbredet.	døde.						
		Pct.	Pct.	Pct.	Pct.						
1906..	132	67.52	10.27	9.40	12.81	34	25	15.9	41.74	10 300	8 700
1907..	131	58.34	18.52	10.18	12.96	21	24	15.5	43.2	16 480	9 838
1908..	133	51.30	20.00	12.18	16.52	21	29	18.1	50.2	16 200	9 191
1909..	163	56.25	16.67	6.94	20.14	60	32	19.1	43.0	17 440	9 728
1910..	426	82.11	9.31	2.94	Ti.64	404	44	33.7	28.8	23 018	10 972

Tallet av sindssyke var 213 ved utgangen av 1905, hvorav 63 var indlagt paa asyl, og 247 ved utgangen av 1910, derav 87 forplejede paa asyl. Til sindssykes forpleining var bevilget av amtskassen:

i 1906	kr. 27 000
- 1907	« 26 500
- 1908	« 27 000
- 1909	« 30 500
- 1910	« 31 000

Amtstinget i 1909 fattet, beslutning om opførelse av eget sindssykeasyl for amtet. Arbeidet blev tilendebragt høsten 1913.

S e d e l i g h e t s t i l s t a n d e n gaar fremad og maa vistnok nu i det hele siges at være nogenlunde tilfredsstillende. Der synes at være temmelig stor forskjël i denne henseende i de forskjellige dele av amtet. Av 14 190 levendefødte i femaaret var 676 eller 4.76 pct. født utenfor egteskap (for Rikets bygder er procenten 5.61).

Med hensyn til æ d r u e l i g h e t staar befolkningen særdeles høit, og forholdet blir stadig bedre. Smugsalg av brændevin og øl, som omhandles i forrige femaarsberetning, har neppe foregaat i nævneværdig utstrækning i denne periode, forsaavidt amtets landdistrikt angaar. Ved periodens slutning eksisterte fremdeles de to private brændevinsrettigheter paa Søndmør samt brændevinssamlaget paa Molde. I Grytten herred i Romsdals fogderi var der i perioden øl- og vinsamlag med almindelig utskjækningsret. Derhos hadde 9 hoteller og skifter i dette herred samt Vestnes Hotel i Vestnes indskrænket øl- og vinret. I Søndmør fogderi var indskrænket ret meddelt til et par turisthoteller i herrederne Sunnelven og Hjørundfjord. I Nordmør fandtes i perioden ingen utskjækningsrettigheter.

Av b r a n d f o r s i k r i n g s i n d r e t n i n g e r var der ved femaarsperiodens utgang 28 (mot 23 i 1905) med en samlet forsikringssum for huse av kr. 50 514 000 og for lesere av kr. 10 498 000. I erstatninger utbetalte disse i femaaret ialt kr. 113 154.

Gjensidige s k i b s f o r s i k r i n g s s e l s k a p e r fandtes i Aalesund og Kristiansund med virksomhet baade i by og bygder.

Gjensidige k v æ g f o r s i k r i n g s i n d r e t n i n g e r fandtes i alle tre fogderier. I 1910 var der 2 saadanne paa Nordmør og 2 i Romsdals fogderi.

L i v s f o r s i k r i n g blir mere og mere almindelig. For et enkelt herred (Norddalen) opgives det, at den samlede forsikringssum i 1910 var oppe i flere hundrede tusen kroner.

I amtets landdistrikt var der ved femaarets utgang 5 private a k t i e b a n k e r med et samlet indskud av ca. kr. 750 000 og en samlet nettoindtægt i 1910 av ca. kr. 10 000.

Der var 57 aktieselskaper med en tegnet kapital av ca. kr. 900 000.

Landkommunernes samlede garantiansvar for laan av Arbeiderbruk- og Boligbanken utgjorde pr. 31 mars 1906 kr. 44 700 og pr. 30 juni 1910 kr. 184 331. Deres samlede gjæld til Huslaane- og Jordindkjøpsfondet var ved de samme tidspunkter henholdsvis kr. 67 857 og kr. 55 617.

De samlede laan av Hypotekbanken var ved utgangen av 1910 kr. 1 024 881 mot kr. 752 438 ved utgangen av forrige periode. Med undtagelse av Finmarkens amt staar amtet som det sidste i rækken, med ca. 0.66 pct. av landdistrikternes samlede laanegjæld (mot 0.57 pct. i 1901 og 0.61 pct. i 1905). I forhold til folkemængden staar Romsdals amt lavest, med en laanegjæld av kr. 8.88 pr. indbygger, mens laanegjælden pr indbygger i samtlige Rikets bygder utgjorde kr. 91.82.

At amtets økonomiske tilstand er adskillig bedret i femaaret, maa ansees for utvilsomt. Selv om forholdene paa mange steder i amtet nok kan være temmelig smaa, er der dog i det hele tat velstand, og det gaar stadig fremover.

R o m s d a l s a m t den 12 mai 1915.

Oddmund Vik.

B. Byerne.

Beretning

om kjøpstaden A a l e s u n d s økonomiske tilstand i femaaret 1900-1910, indeholdende tillike de oplysninger, som efter Aalesunds brand i 1904 har været at opnaa angaaende femaaret 1901-1905.

-

1. Handel.

For efternævnte artikler har importen og eksporten i tiaaret utgjort:

(Se tabellerne side 37 og 38).

Av disse tabeller fremgaar, at den direkte import til byen av kolonialvarer er i jevn stigning, mens import av brændevin holder sig uforandret, men vinimporten avtar. Importen av stenkul er i løpet av tiaaret forøket til henimot det dobbelte, væsentlig paa grund av den økede fiskedampskibsflaates behov. Ogsaa den direkte import av bensin og parafin er voldsomt forøket og væsentlig paa grund av distriktets store flaaate av motorskibe.

Klipfiskeeksporten er jevnt steget mot, i forrige femaar, likesaa traneksporten ; eksporten av fersk fisk i is og fersk sild i is er ogsaa betydelig steget. Sæl og hvalolje er blit en betydelig eksportartikel likesom stearin og sælskind Eksporten av guano er ogsaa betydelig steget.

I det hele tat viser eksportstatistikken, at saavel fiskerierne som den direkte eksport til utlandet av fiskeprodukter er i jevn utvikling.

Variationen i eksport av sild skriver sig fra, at storsildfisket i de senere aar delvis har forflyttet sig nordover til Nordmørs-kysten, hvorfor en stor del av det kvantum, som opfiskes av Aalesunds-flaaten, har været eksportert fra Kristiansunds havn eller solgt der.

Utbyttet av handelen har været vekslende; i de første aar efter Aalesunds brand har fiskehandelen git mindre utbytte, mens de sidste aar i tiaaret - specielt aaret 1910 - ogsaa for handelsstanden har git et godt utbytte, likesom det rike fiske i 1910 ogsaa for de øvrige handelsbrancher har git god omsætning og for-tjeneste.

I m p o r t e n .

Aar.	Sukker.	Sirup.	Kaffe.	Brændevin.	Vin.	Tobaks- blade.	Stenkul.	Bensin og parafin.	Salt.	Hamp.	Bomuld.	Værdi av maskiner.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.	Kg.	Hl.	Kg.	Kg.	Kr.
1901.....	225 170	67 290	490	4 765	21 439	15 200	287 585	-	135 032	43 880	6 910	28 200
1902.....	223 410	83 990	5 380	7 710	23 137	14 830	345 251	20	111 687	30 130	8 060	44 300
1903.....	220 650	78 420	9 860	7 732	18 792	33 820	429 794	380	124 189	27 730	1 020	43 700
1904.....	180 030	21 600	5 620	7 858	7 341	6 060	399 991	20	140 612	23 770	230	95 500
1905.....	254 090	40 900	4 540	8 665	14 213	-	411 504	710	105 162	54 270	970	123 500
1906.....	281 100	50 850	4 000	6 438	16 109	2 380	417 195	770	105 605	16 740	3 200	116 100
1907.....	216 160	43 750	16 620	7 730	10 742	720	441 500	-	103 681	32 510	13 230	126 400
1908.....	200 060	31 970	12 120	7 353	12 143	850	539 088	2 420	128 077	8 550	10 010	77 200
1909.....	236 100	2 800	18 360	6 084	6 658	1 610	428 698	257 420	107 628	6 070	10 440	79 800
1910.....	247 301	79 128	20 666	7 029	5 988	1 596	514 848	468 919	132 540	20 750	15 003	78 085

Eksporten.

Aar.	Klipfisk.	Fisk i is.	Sild i is.	Medi- cintran.	Anden tran.	Sæl- og hval- olje.	Saltet storsild.	Saltet fetsild.	Vaar- sild.	Rogn.	Stearin.	Guano.	Sælskind.	Smør.	Tørrede skind.
	Kg.	Kg.	K g .	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1901.....	8 617 820	1 205 790	556 460	14 648	1 329	2 074	19 096	2 103	2 029	4 481	-	1 394 600	4 617	66 040	-
1902	7 379 070	1 512 670	661 310	12 000	1 218	2 674	51 181	3 940	-	3 888	-	1 254 800	8 800	57 910	-
1903	8 424 730	26 000	787 490	2 141	1 039	1 839	24 348	4 449	-	3 833	-	1 293 200	-	57 560	-
1904	5 636 420	771 930	478 140	7 116	72	2 379	40 658	1 416	-	2 255	-	1 289 720	27 500	70 710	2 130
1905	7 333 350	841 760	452 170	15 214	87	7 395	24 730	10	348	4 703	-	1 342 640	46 187	62 900	38 570
1906	9 269 680	762 620	968 870	16 278	1 051	4 692	17 068	1 588	-	5 503	44 631	1 585 620	38 959	55 110	9 260
1907	9 455 420	1 080 130	1 115 590	19 510	680	800	16 784	634	1 728	6 409	23 751	1 935 410	16 195	56 700	5 170
1908	1 692 930	1 264 950	260 950	17 810	1 707	8 486	2 639	4 473	87	7 175	76 040	3 420 810	27 000	48 500	47 260
1909	1 649 590	1 450 200	1 599 300	17 593	2 814	5 403	5 235	9 191	260	2 675	157 270	2 706 150	94 504	71 350	21 463
1910	0 783 399	1 221 283	6 927 100	20 049	5 952	6 196	29 870	3 695	548	5 468	26 262	2 371 300	38 992	52 060	44 760

De nærmeste aar efter branden, da befolkningen maatte skaffe sig forsyning paany, var omsætningen i manufakturvarer, møbler, indbogjenstande og husgeraad meget betydelig og bevirket, at der startedes en hel del nye forretninger. Men saa opstod der, da trangen til saadanne varer var tilfredsstillet og befolkningen sat inde med forsyning av nye varer, en naturlig stagnation, som bevirket endel konkurser og stansninger væsentlig av nye efter branden etablerte forretninger. I handelen med bygningsartikler artet, det sig ogsaa paa lignende maate. Byens ældre handelsstand kom imidlertid i det store og hele overraskende godt fra den voldsomme katastrofe, som rammet byen ved branden. Den generedes adskillig ved, at de fleste pakhouse i byen brændte, hvilket foraarsaket adskillige vanskeligheder; men disse blev resolut. bedst mulig avhjulpet ved opførelse av midlertidige pakhouse (barakker), likesom der med megen energi og med enestaaende hurtighet gjenopførtes en række store, rummelige og tidsmæssige pakhouse, som nu yder udmerkeds opbevaringsrum for byens fiskeprodukter. En hel del av dem har elektrisk vareheis og vand indlagt til vandforsyning av fiskedampskibene.

De nye pakhouse i murstrøket er alle opført av mur. Der nærdes fra først av blandt de interesserte sterk frygt for, at klipfisken ikke vilde kunne staa sig i murpakhouse i Aalesunds fugtige klima, men man kan vel nu efter de vundne erfaringer uttale, at denne frygt ikke har været grundet.

Foruten den fra før av her bestaaende **h a n d e l s f o r e n i n g e r** der siden 1904 stiftet flere gruppeforeninger, nemlig:

1. Kolonialhandlernes forening.
2. Manufakturisternes forening.
3. Agenternes forening.
4. Ferskfiskeksportørernes forening.
5. Rederiforeningen.

Alle disse foreninger har desuten en sammenslutning ved navn **A a l e s u n d s s a m v i r k e n d e m e r k a n t i l e f o r e n i n g e r** med et styre av formændene i de sammensluttede foreninger.

Der er ogsaa dannet en **k o m m u n i k a t i o n s k o m i t é** bestaaende av et medlem av hver av de nævnte foreninger samt to medlemmer valgt av og iblandt Aalesunds formandskap.

A a l e s u n d s b ø r s blev oprettet ved lov av 21 februar 1905. Den har leiet lokale i Aalesunds arbeiderforenings bygning og har avhjulpet et savn; børsmøterne besøkes daglig, mest av fiskeforretningsmænd og av handelsagenter og mæglere. Og om der end muligens ikke avsluttes saa mange forretninger paa børsen, saa indledes vistnok adskillige forretninger der.

H a n d e l s b ø r g e r s k a p e r. Nedenfor meddeles fortegnelse over de i tiaaret meddelte og opsagte handelsborgerskaper:

	Meddelt skaper.	Opsagte handelsborger- skaper.	Aar.	Meddelt handelsborger- skaper.	Opsagte handelsborger- skaper.
1901	36	5	1906	53	19
1902 . . .	32	4	1907	37	19
1903 . . .	33	14	1908..	63	63
1904 . . .	46	10	1909	14	70
1905	7 1	19	1910	18	31

Som det vil sees, blev der i aarene 1904, 1905 og 1906 efter branden meddelt et betydelig større antal borgerskaper end tidligere. I 1908 blev der likeledes meddelt et stort antal, antagelig grundet de strengere fordringer, som den 1 juli 1908 i kraft traadte handelslov opstillet for erhvervelse av borgerskap. I 1908 og 1909 bevirket den nye handelsavgift en talrikere opsigelse av borgerskaper.

2. Fiskerierne.

Fiskerflaatens omdannelse har i tiaaret været fortsat, dels ved nyanskaffelse av fiskedampskibe, dels ved at dækkede seilfarkoster har været forsynt med motor. I femaarsberetningrn for 1896-1900 fremhævedes overgangen fra aapne baater og storskøiter til smaaskøiter, dæksbaater og dampskibe. Nu benyttes udelukkende motorbaater og dampskibe til fiskerierne.

Byen har nu 71 fiskedampskibe av registreringspligtig størrelse av samlet bruttotonnage av 5 199.59 ton ; den har 5 registrerte motorfartøier av tilsammen 168.90 ton, - og 20 motorbaater under registreringspligtig størrelse av samlet nettotonnage av 118 ton.

Fiskerflaaten er nu optat omtrent aaret rundt med de forskjellige fiskerier. Vaartorskefisket finder sted i februar og mars maaaned. Endel av dampskibene har drevet torskefiske i Lofoten. Efter oppudsning begynder saa i regelen over paaske for en større del av fiskerflaaten sommerbankfisket, som fortsetter til ut-over høsten; en del av flaaten driver om sommeren sild- og torskefangst ved Island, mens en del har drevet fangst av nordsjøsild i Nordsjøen med drivgarn. Senhøstes begynder saa storsildfisket, i hvilket hele flaaten deltar. Dette fiskeri fortsættes til slutten av januar og undertiden længere. Storsildfisket, som begyndte i 1897, har fortsatt været drevet med vekslende utbytte. Fisket slog i de første aar væsentlig til utenfor Søndmørs og delvis Romsdals fogderis kyster. Men i den sidste del av tiaarsperioden har sildefisket slaat rikere til utenfor Nordmørskysten, om der end ogsaa fremdeles har været fisket paa Søndmør utenfor Svinøen og Storholmen. Dette har bevirket, at Aalesunds flskerflaate ialfald i dele av fiskeperioden har flyttet opover til Kristiansund og drevet fisket derfra. Heldigvis er Aalesunds fiskerflaate nu saaledes utrustet med dampskibe, at den kan flytte efter fiskens gang. En hemsko for flskerierne er mangelen paa tidsmessig kom-

munikationsforbindelse med landets jernbanenet, hvorom henvises til femaarsberetningen for 1896 - 1900.

Da Stortinget vedtok sin jernbaneplan i 1908 for den kommende byggeperiode og endelig Raumabananen fra Dombaas til Romsdalsfjordens bund blev vedtat som et led i planen med utsigt til at komme i første række, gjorde man sig store forventninger om forbedrede avsætningsforhold for fiskerierne og saa fremtiden i møte med fortrøstning, trods det tunge økonomiske slag, som branden i 1904 var for Aalesund. Det skulde imidlertid vise sig, at statsmagterne fandt det rigtig paany at tilsidesætte Romsdals amts jernbanebygning for Dovrebanen, som av forsvarehensyn og trøndersk paagaahenhet trængtes i forgrunden. Efter de i 1910 fattede beslutninger kunde Raumabananen først ventes bygget færdig i 1920. Harmen over denne behandling har bevirket, at der i Aalesund kom op planer om banens bygning som privatbane, en plan, som ved tiaarets utløp førte til saagodt-som samlet optreden av Romsdals amt til fordel for en saadan plan, som vil faa sin avgjørelse ved statsmagternes behandling av koncessionsandragende i 1911.

Angaaende fiskerierne samlede utbytte for Aalesund er det ikke mulig at skaffe uttømmende statistik; der kan alene gives statistik for torskefisket optat av opsynschefen; endvidere hitsættes opgaver for de øvrige fiskerier efter en til fiskeristyret av magistraten levert statistik. Denne omfatter alene den fangst av Aalesunds-fartøier, som er ilandbragt, til Aalesund, eller som er ilandbragt og solgt i utenlandsk havn; statistikken omfatter saaledes ikke den fisk, som er solgt i andre norske havner.

Dette vil bevirke, at f eks. en stor del av Aalesunds fiskerflaates storsildfangst ikke kommer med i statistikken, idet fiskerflaaten, naar den driver fisket i Kristiansund, selger eller eksporterer større dele av fangsten der. Statistikken for de øvrige fiskerier kan kun skaffes for de sidste 3 aar, da lignende opgaver ikke blev indhentet av fiskeristyret for de tidligere aar.

a) T o r s k e f i s k e t:

Aar.	Dampskibe.	Motorbaater.	Skøiter.	Besætning.	Antal torsk.	Rogn.	Medicin-	Den samlede værdi
							tran.	beregnet til:
						Hl.	Hl.	Kr.
1901.....	26	-	106	1 156	950 000	1 700	-	309 392
1902.....	33		87	1 082	939 000	1 120	506	303 960
1903.....	36		96	1 266	1 305 000	890	140	442 758
1904.....	38	4	36	803	585 000	408	250	202 214
1905.....	39	12	32	875	728 000	840	519	240 425
1906.....	33	25	27	886	378 000	680	364	170 100
1907...	33	37	12	718	233 000	520	316	104 850
1908. .	53	44	1	1 033	824 000	1 920	1 210	377 757
1909. .	55	40		1 050	820 000	2 229	1 189	295 200
1910.....	31	50		959	527 000	692	382	245 584

b) Øvrige fiskerier:

Fiskesort.	1908.		1909.		1910.	
	Kvantum.	Værdi i kroner.	Kvantum.	Værdi i kroner.	Kvantum.	Værdi i kroner.
Bank- og fjordtorsk	213 000 kg.	27 690	68 750 kg.	8 937	277 400 kg.	38 836
Islandstorsk	440 000 «	144 000	193 450 «	38 690	309 300 «	58 710
Sei	207 500 «	20 750	220 950 «	22 096	417 000 «	37 530
Hyse	357 000 »	53 550	366 550 «	54 982	571 000 «	85 650
Lange	2 300 000 «	299 000	2 597 800 «	337 714	3 800 000 «	532 000
Blaalange	461 000 «	46 100	350 000 «	35 000	378 300 «	41 130
Brosme	3 075 000 «	307 500	1 550 000 «	155 000	3 121 600 «	343 376
Kveite	1 203 000 «	336 000	791 000 «	237 300	751 000 «	262 850
Storsild	19 500 hl.	156 000	21 600 hl.	151 200	64 200 hl.	385 000
Nordsjøsild	-	-	1 920 «	23 000	-	-
Islandssild	9 800 «	93 200	13 400 «	93 800	-	-
Aal	9 000 kg.	4 500	12 000 kg.	6 000	10 000 kg.	5 000
Hummer	20 000 stk.	20 000	30 000 stk.	36 000	13 500 stk.	16 200
Tilsammen værdi		1 508 290		1 199 719		

c) Bottlenosefangst:

Aar.	Antal ekspeditioner.	Antal fisk.	Olje i ton.
1901	11	-	-
1902	11	-	-
1903	13	302	301
1904	13	304	298
1905	12	328	330
1906	12	336	323
1907	12	341	324
1908	12	354	338
1909	13	321	310
1910	13	325	308

Gjennomsnittsfangsten i femaaret 1896—1900 var av 6 ekspeditioner 204 fisk, som gav 188 ton olje. Dette fiskeri har altsaa utviklet sig betydelig i tiaaret.

Aalesunds fiskerforening bestaar fremdeles. Dens eiende pakhusbygning med ishus nedbrændte i 1910 og vil neppe bli gjenopført. Efter branden blev foreningsbygningen Fiskerhjemmet gjenopført av mur. Den indre sjømandsmission forestaar virksomheten i hjemmet.

3. S k i b s f a r t.

I Aalesunds skibsmatrikel er indført følgende antal registreringspligtige fartøier som hjemmehørende i Aalesund.

28 seilfartøier netto	1 731 ton.		
105 dampskibe «	5 558 «	brutto	12 866 ton.
15 motorfartøier «	296 «	«	588 «

Av ikke registreringspligtige fartøier findes i Aalesund:

22 seilskibe	netto	439 ton.
6 dampskibe	«	27 «
20 motorfartøier	«	118 «

Av dampskibene er 6 lastedampskibe, 9 rutedampskibe, de fleste øvrige er fiskedampskibe.

4. S k i b s b y g g e r i.

Aalesunds mekaniske verksted beskjæftiger 115 arbeidere. Dampmaskinen er paa 50 hk. foruten 70 hk. for slipanlæggene. Verkstedet raader over to patentslipper.

I tiden fra 1901 til 1910 har verkstedet bygget 20 fiskedampskibe, 24 større og mindre dampmaskiner og 34 dampkjeler.

Liaaens skibsverft og mek. verksted beskjæftiger gennemsnitlig 35 arbeidere. Der har væsentlig været arbeidet med reparationer av træ- og jernskibe, saavel dampskibe som seilfartøier. I aarene 1901-1910 har været bygget 11 nye fartøier ved verftet, væsentligst motorkuttere og føringsprammer. I 1908 byggedes verkstedets første staalskib, et fiskedampskib paa ca 70 ton. Senere er levert dampmaskiner til fiskefartøier og ishavsfarere. Verkstedet har patentslip.

Florvaags skibsverft befatter sig væsentlig med reparationer av træfartøier.

Brunholmens mekaniske verksted blev igangsat i oktober 1906 og utfører reparationer og nybygning av dampmaskiner og kjeler samt noget motor-, plate- og smedearbeide.

Det beskjæftiger for tiden 16 mand.

Desuten haves Brødrene Ellefsens og A/S H. Olsens mekaniske verksteder,

5. F a b r i k d r i f t.

Byens brand har bevirket, at flere av de i tidligere femaarsberetninger nævnte fabrikker er nedlagt, mens andre er gjenopført eller nyanlagt. De væsentligste anføres nedenfor :

H. M. Siems tobaksfabrik.

Aalesunds Smørfabrik, Sunde & Hansen.

Aalesunds Preserving Co., Olaf Johansen.

Aalesunds Oljeklædefabrik, A/S.

Aktieselskapet Spilkevig's Snøre-, Not- og Garnfabrik i Borgund, har forretningskontor i Aalesund.

Spilkevigens slyngefabrik i Borgund, ogsaa med forretningskontor i Aalesund.
Aalesunds gasverk.

Aalesunds elektricitetsverk.

Volsdalens reperbane, Carl E. Rønneberg & sønner.

H. Olsens Mekaniske Verksted A/S.

L. Brynes trævarefabrik.

Johannesens mineralvandfabrik.

Høibergs do.

Sandvig's do.

Patent Guano Co., limit., guanofabrik.

Aalesunds barkeri.

A. Riises kaffebrænderi.

Torviks kaffebrænderi.

L. Devolds tøndefabrik.

2 farverier.

De i tidligere femaarsberetninger omhandlede fabrikker, som ikke ovenfor er nævnt, drives altsaa ikke henger efter Aalesunds brand,

A a l e s u n d s g a s v e r k meddeltes koncession av kommunen i 1905 for 21 aar med nærmere bestemt indløsningsret for kommunen. Det indehaves av A/S Det Norske Gaskompani.

Om driften i 1910 oplyser verket følgende :

Kul, mottat	3 132 900 kg.
« forbrukt..	2 815 007 «
Gas, producet.	789 753 m ³
Koks. «	1 914 548 kg.
« brukt under ovnene	492 168 «
Antal abonnenter pr. 31 december 1910	431 med alm. maaler.
	1 421 med automatmaaler.
	-----
ialt	1 852 abonnenter.

Ved verket var beskæftiget 24 personer.

A a l e s u n d s e l e k t r i c i t e t s v e r k meddeltes koncession av kommunen i 1904 for 20 aar med nærmere bestemt indløsningsret for kommunen. Det indehaves av Norsk Elektrisk Aktiebolag i Kristiania.

Verket har 2 stykker vandørkjeler med samlet heteflate 421 m.² Det har 3 stykker dynamoer tilkoblet 3 dampmaskiner med samlet ydeevne 700 eff. hk. og 1 akkumulatorbatteri med 50 hk.

Der er installert hos 500 forbrukere 5 000 lamper og 72 motorer paa til sammen 200 eff. hk.

Der er til stadighet 4 arbeidere paa stationen og 2 montører i byen.

Verkets samlede kostende er kr. 368 000 eller kr. 500 pr. disponibel eff. hk.

G a s v e r k e t besørger byens gatebelysning med auerlamper ; likesaa belysningen paa den nye Nørvøens folkeskole og den høiere almenskole.

Elektricitetsverket besørger belysningen av havnen og dampskipskaeien samt av kirken, det kommunale sykehus, Aspøens folkeskole og brandstationen.

6. Haandverksdrift.

Byens brand i 1904 medførte en meget sterk byggevirksomhet, som naturligvis for stordelen maatte utføres av haandverkere andetstedsfra. Da byggevirksomheten i Kristiania og Bergen paa dette tidspunkt stagnerte, tilførtes fra disse byer og ogsaa fra Trondhjem den fornødne stok av arkitekter, haandverksmestere, svender og arbeidere. Der opstod en meget sterk konkurranse, hvorunder de fremmede bygmestere underbød hverandre. Flere av dem ruinertes, og deres boer gik til konkursbehandling. De fremmede murmestere og tømmermestere antages ikke som regel at ha vundet stort utbytte av sin virksomhet i Aalesund. De indflyttede haandverkssvender og arbeidere hadde derimot gode daglønner, som de forbedret ved hyppige streiker, som de fleste haandverk i byggeperioden hadde at gjennemgaa.

Fra branden og til utgangen av 1910 er opført 345 nye murgaaarder og 237 nye trægaarder. Byggevirksomheten i brandstrøket tok sin begyndelse i juli 1904 og var i det væsentlige avsluttet ved utgangen av 1908. Den nye kirke blev dog først indviet og tat i bruk i september 1909.

Ved branden var den samlede brandtakst i byens kjøpstadsavdeling

	kr. 11 770 220
Efter branden gjenstod bygninger med takst	« 2 351 380
De nedbrændte bygningers takst var	kr. 9 418 840
Ved utgangen av 1910 var den samlede takstsum for kjøpstadsavdelingen	« 21 478 780
Trækker man herfra den samlede brandtakst før branden	« 9 418 840
blir forskjellen	kr. 12 059 940

Byens samlede bygninger i kjøpstadsavdelingen er saaledes ved utgangen av 1910 taksert til kr. 12 059 940 mere end før branden. Dette viser, hvilket krafttak der er tat ved byens gjenopførelse i løpet av fire aar, og hvilke økonomiske vanskeligheter byens borgere herunder har hat at overvinde.

Byggevirksomhetens fremskriden vil sees av nedenstaaende tabel over den samlede brandforsikringssum ved utgangen av hvert aar.

Aar.	Kjøpstadsavdelingen.	Landavdelingen.	Tilsammen.	Aar.	Kjøpstadsavdelingen.	Landavdelingen.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	10 179 950	447 460	10 627 410	1906.	16 046 550	329 220	16 375 770
1902.....	11 056 500	457 940	11 514 440	1907.	19 284 240	236 920	19 521 160
1903.....	11 770 770	528 030	12 298 800	1908.	20 641 080	243 390	20 884 470
1904.....	3 357 380	536 800	3 894 180	1909.	21 426 740	258 710	21 685 450
1905.....	5 058 152	538 840	5 596 992	1910.	21 478 780	258 710	21 737 490

Haandverksborgerskap er meddelt og opsagt i tiaaret:

Aar.	Meddelte borgerskaper.	Opsagte borgerskaper.	Aar.	Meddelte borgerskaper.	Opsagte borgerskaper.
1901	23	2	1906	25	42
1902	12	1	1907	18	52
1903	13	3	1908	13	26
1904	83	8	1909	8	21
1905	101	20	1910	4	17

I byggefagene blev der i aarene 1904-1907 meddelt følgende nye haandverksborgerskaper :

Tømmere	50
Murmestere	78
Malere	23
Blikkenslagere	11
Snekkere	22
Smeder	10
Rørleggere	7
Gibsmakere	2
Tapetsere og salmakere	4
Glasmester.	1

Tilsammen 208

Desuten hadde byen selv før branden følgende haandverksnester i byggefagene: Tømmere 10, murmestere 5, malere 7, blikkenslagere 16, snekkere 11, smeder 6, rørlægger 1, salmakere 3 og glasmester 1, tilsammen 60. Der var altsaa til disposition for byens gjenopførelse 267 haandverksnester.

7. Kommunale foranstaltninger.

Oparbeidelse av gater. Efter branden blev byen for brandstrøket vedkommende fuldt omregulert. Av hensyn til omkostningerne søkte reguleringskommissionen at holde sig mest mulig til den ældre regulering, dog med gjennomførelse av endel mere vidtgaaende forandringer, hvor saadant fandtes paakrævet for at sætte de forskjellige bydele i bedre forbindelse, end den ældre bebyggelse gav adgang til.

Reguleringsarbeidet var stort og særdeles vanskelig. Branden fandt sted den 23 januar 1904. Den 13 februar sammentraadte reguleringskommissionen for første gang, den 5 juli blev den foreløbige regulering for endel kvartaler i Kipperviken og et par kvartaler østenfor kirken approbert, og den 16 august 1904 approbertes den hele reguleringsplan.

Som reguleringschef for brandstrøket beskikkedes ingeniør Pr. Næser.

Omtrent samtlige gater i brandstrøket maatte oparbeides paany med nyt gatedække. Man benyttet nemlig anledningen til at faa gaterne mere flate ved

at hæve deres nivåa betydelig langs sjøen og ved at skyte bort., ialfald i de vigtigere færdselsveier, bakkerne. Gateoparbeidelsen besørgetes av byens ingeniør-væsen, idet stadsingeniøren i denne tid hadde to ingeniørassistenter. Reguleringskommissiouen hadde fra 1904-1907 172 møter.

Oparbeidelsen av nye og utbedring av ældre gater kostet tilsammen ca. kr. 290 000. Arbeidet utførtes, forsaavidt angaar sprængning, planering og kulting, væsentlig av kontraktører, mens pukning og grusning væsentlig utførtes som dagarbeide, alt under stadsingeniørkontorets kontrol. Kommunens utgifter til gateekspropriationer og erstatninger i anledning av den nye regulering beløp sig til ca. kr. 422 000.

O p a r b e i d e l s e a v k l o a k e r. Samtidig med oparbeidelse av gaterne i brandstrøket maatte ogsaa i de fleste gater nye kloaker oparbeides. Mens man før hadde mindre tilfredsstillende av graasten murte og cementerte kloaker, blev til alle nye kloaker anvendt glaserte lerrør, idet man samtidig overalt, hvor saadanne kloaker anlagdes, fik adgang til at gaa over til vandklosetsystemet. Dette er nu anvendt i 171 huse, idet kloakerne munder direkte ut i havnen ; herav opstaar imidlertid ingen ulemper, da strømmen i Aalesunds havn er meget sterk.

Til nye kloaker anvendtes ialt ca. kr. 45 000.

V a n d v e r k e t s u t v i d e l s e. Sommeren 1904 fuldendtes den nye vandledning, Langevands-anlægget. Langevandet, som er 345 m. over havet, ligger paa en fjeldryg i Borgund ved Brusdalsvandet ; fra dette fører ledning av 127 mm. diameter til en trykfordelingskum 185 m. over havet; kummen rummer 100 m.³ Fra kummen fører en ledning av 203 mm. diameter i en længde av ca. 18 km. til Aalesund.

Langevandets dæmningshøide er 6.50 m. over slusen og vandets romindhold 868 000 m.³

Vandforbruket pr. dag og individ er nu 140 l., mens det tidligere var 35 l. Langevandsledningen er sat i forbindelse med byens ledningsnet, men er ogsaa gjennom en ledning op paa Aalesundsaksla sat i forbindelse med byens gamle vandbassænger, der saaledes kan fylles fra Langevands-ledningen ved vandets eget tryk. Langevandsanlægget koster i fuldt færdig stand kr. 278 115.81, hvori da er medregnet utgifterne til grunderhvervelse med kr. 15 034.93.

Efter branden maatte ogsaa det gamle røرنet i byens gater omlægges, da det var gammelt og rørene delvis opfyldt av avsætning langs rørsiderne. Dertil anvendtes et beløp av ca. kr. 105 000.

Aalesunds vandverk er nu saaledes i udmerket stand og bringer, foruten at betrygge byen i brandtilfælde, desuten bykassen en indtægt av i 1910 kr. 48 000.

Istedenfor de gamle vandkummer til anbringelse av brandslangerne er nu over hele byen anbragt hydranter.

B r a n d v æ s e n e t er efter branden fuldstændig omorganisert og forbedret.

Det faste brandkorps tæller nu 24 mand, hvorav 1 brandmester, 1 underbrandmester, 2 maskinister paa sjødampsprøiten samt 3 brandkusker. Kommunen har ialt paa stald 7 hester, hvorav 2 altid maa staa disponible for brandvæsenet ved utrykning.

Av sprøiter haves 1 sjødampsprøite og 1 haandsprøite. Desuten haves 3 slangevogner, 1 stigevogn, 1 seilvogn, 1 kommandovogn, 3 haandvogner, 1 mekanisk heisestige, 3 hakestiger, 1 røkhjelm, 16 brandseil. Av brandslanger haves paa hovedstationen 1 187 m., paa bistationen 440 og ved sjødampsprøiten 415 m. Av straalør haves 20 til vandverket og 6 til sjødampsprøiten.

Efter branden opførtes en ny hovedbrandstation ved Storgaten for en sum av kr. 50 000. Derhos indkjøptes ved Storhauggaten i træstrøket i byens vestlige del en vaanegaard til b i s t a t i o n.

Ved hovedstationen er 16 mand (hvoriblandt brandmesteren) og i bistationen 6 mand (hvoriblandt underbrandmesteren) og ved sjødampsprøiten 2 mand. Desuten haves 20 opringningsmandskaper.

Paa grund av byens større ildsikkerhet som murby og paa grund av vandverkets utvidelse og brandvæsenets nyorganisation har byen faat en betydelig nedsættelse i brandkontingenten av 42 pct. mot før 25 pct. Det er for tiden kun Kristiania, som har større nedsættelse.

De offentlige bygninger. Av disse brændte ved branden brandstationen, Nørvøens folkeskole, fattighuset, kirken, den høiere almenskole samt nogen mindre bygninger. Fattighuset blev ikke paany opført; derimot bygget kommunen paa fogedgaarden Nørve, som kommunen indkjøpte i 1902, et gamlehjem for de av fattigvæsenet forsørgede gamle; hjemmet rummer henved 80 fattige og bestyres av diakonisser.

Derimot er de øvrige nævnte bygninger paany opført; nedenfor anføres brandtaksterne for de brændte bygninger og for de nyopførte. Forskjellen mellem de nedbrændte og nyopførtes takst er kr. 504 660

Bygning.	Brandtakst før branden i 1904.	Brandtakst efter branden i 1904.
	Kr.	Kr.
Brandstationen	16 860	84 640
Nørvøens skole	88 970	193 980
Den høiere almenskole	80 810	170 280
Aalesunds kirke	80 160	320 760
Fattighuset	38 960	
Løvenvold skole	21 470	
Lorkenæsboderne	21 240	
Kjøtkontrolbygning		12 240
Kommunal stald.		9 160
To renovationsstationer		8 500
Tre vaanehuse for fattige.. . .		24 960
Midlertidig skolebygning		28 580

Det ovennævnte gamlehjem, som er brandtaksert, for tilsammen kr. 48 000, samt et sykehus, som er brandtaksert for kr. 85 140, blev opført ved de i anledning branden skjænkede gaver.

8. Den almindelige økonomiske tilstand.

Aalesunds folkemængde utgjorde :

	1 december 1890.....	8 406
-	1 - 1900.....	11 768
	1 - 1910.....	13 887

En tabel over fødsler, dødsfald og egteskaper i tiaaret følger.

Aar.	Levende-fødte.	Døde.	Egteviede.
1901.....	421	140	104
1902.....	452	140	111
1903.....	489	209	131
1904.....	353	168	95
1905.....	462	170	149
1906.....	564	192	168
1907.....	563	176	132
1908.....	451	225	108
1909.....	418	170	85
1910.....	400	188	115
I tiaaret	4 573	1 778	1 198

Skattestatistik for Aalesund, aarene 1902-1910 inkl.

Aar.	Antal skatydere.	Antagen formue.	Antagen indtægt.	Skatbar indtægt.	Utlignet byskat.	Paa 100 kroners indtægt. Skatøre.	Skat pr. 100 kroners antagen formue.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1902.....	3 106	8 935 300	3 796 970	1 533 200	227 127	12.30	1.95
1903.....	3 660	9 958 300	4 199 815	1 692 413	245 458	13.60	1.89
1904.....	3 605	10 108 600	4 200 145	1 624 969	273 077	13.20	2.18
1905.....	4 575	9 479 800	5 012 260	1 811 948	294 567	15.20	2.15
1906.....	5 033	10 180 600	5 913 100	2 206 800	318 999	15.00	1.93
1907.....	4 464	10 101 000	5 263 775	2 021 050	371 240	13.50	2.43
1908.....	4 110	11 885 000	5 100 773	2 098 100	386 827	17.00	2.43
1909.....	4 260	12 184 000	5 154 758	2 007 963	386 549	17.00	2.43
1910.....	4 074	12 050 000	4 830 368	1 929 691	399 673	19.00	2.72

Det vil av denne tabel sees, at skatøret, som før Aalesunds brand holdt sig stabilt omkring 13, efter branden i 1904 stiger meget sterkt, indtil det i 1910 naar forhaabentlig maksimum 19. Grunden er kommunens voksende byrder efter

branden samt prisstigningen paa levnetsmidler, som har bevirket, at de fleste kommunale lønninger har maattet forhøies.

Det maa dog bemerkes, naar man sammenligner Aalesund med andre byer, at Aalesund til utgangen av 1910 ikke som de fleste andre byer har hat fast eiendomsskat, saa at hele forskjellen mellem utgifts- og indtægtsbudget har været, utlignet paa indtægt og formue. I 1909 besluttet, dog endelig kommunestyret ogsaa her i Aalesund fra 1 januar 1911 at indføre fast eiendomsskat; skjønt skatten i 1911 er indført med minimum, 1/10 av det utlignendes beløp, er dog skatøret i 1911 allerede 16.5, en nedgang av 2.5; herav skyldes ca. 2 øre eiendomsskatten og 0.5 øre stigning i skatydernes antal og indtægt.

B y k a s s e n s b u d g e t Utgiftsbudget, indtægtsbudget, til utligning bevilgede beløp samt fattig- og skolebudget

Aar.	Utgiftsbudget.	Indtægtsbudget.	Til utligning.	Fattigbudget.	Skolebudget.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	266 437.18	54 479.74	198 776.54	57 577.40	64 847.41
1902	309 964.48	57 108.49	222 878.31	61 600.00	70 747.84
1903	303 612.72	60 198.45	233 603.00	60 510.95	76 023.61
1904	337 102.88	74 799.69	262 303.19	69 992.00	77 365.94
1905	349 220.77	84 326.73	251 339.92	39 400.00	74 145.55
1906	360 003.08	86 264.00	273 739.08	43 940.00	78 045.65
1907	453 517.78	113 093.22	340 478.56	103 170.00	89 540.57
1908	471 335.63	117 873.40	353 462.23	120 062.15	89 360.00
1909	537 898.69	140 271.18	376 494.67	139 442.02	96 936.63
1910	550 198.63	140 906.00	394 842.63	123 725.17	107 756.24

K o m m u n e n s g j æ l d ut gjorde :

pr. 31 december 1903.	Kr.	932 975
« 31 - 1905	«	1 363 575
« 31 - 1906	«	1 654 200
« 31 - 1907	«	1 992 175
« 31 - 1910.....	«	1 851 525 + et midlertidig

driftslaan kr. 72000.

Kommunen, hvis gjældsbyrde før Aalesunds brand i 1904 var meget rimelig, idet gjælden pr. indbygger var adskillig under det gjennomsnitlige middeltal for landets byer, maatte paa grund av branden opta et nyt kommunelaan paa kr. 1 200 000. Laanet blev overtat av Den Norske Creditbank i Kristiania til en rentefot av 4½ pct. og en kurs av 99 %. Herved blev kommunens gjæld mere end fordoblet; laanet blev optat som annuitetslaan at tilbakebetale i 40 aar, idet renter og avdrag for hvert aar skal utgjøre det samme beløp.

Laanet medgik til at betale kommunens erstatninger til grundeiere paa grund av reguleringen, bestemt ved skjøn eller overenskomst, kommunens utgifter til nye gater og kloaker og kommunens merutgifter utover assurancesummen for gjenopførelse

av de kommunale bygninger. (Paa grund av murtvangen blev disse merutgifter meget betydelige).

Paa kommunens gjæld avdrages der imidlertid aarlig ca. kr. 40 000.00, saa gjælden antagelig vil minke saa hurtig, at kommunen ogsaa vil ha økonomisk evne til i sin tid at dække sit tilskud til Raumabanen, uten at det maksimum, gjælden naadde i 1907, vil overskrides. I de nærmeste aar vites der nemlig ikke at forestaa andre ekstraordinære utgifter til forøkelse av laanegjælden.

O p g a v e o v e r a v h æ n d e d e f a s t e e i e n d o m m e , t i n g l æ s t e o g a v l æ s t e p a n t e h e f t e l s e r i f a s t e e i e n d o m o g s k i b s a m t a v h o l d t e t v a n g s a u k t i o n e r i f e m a a r e t 1906-1910.

	Antal.	Beløp Kr.
Avhændede faste eiendomme	276	1 958 370
Tinglæste panteheftelser i faste eiendomme	1 614	12 080 290
Avlæste - - «	1 094	6 383 590
Registrerte - . skibe	206	2 701 650
Utslettede - -	68	631 650
Tvangsauktioner over fast gods	61	860 390
Do. « løvsøre	145	187 050

O p g a v e o v e r a v h o l d t e e k s e k u t i o n e r o g u t p a n t n i n g e r i f e m a a r e t 1906-1910.

	Antal.	Beløp. Kr.
Eksekutioner for gjæld	1 008	435 890
Utpantninger.	13 945	644 000
Herav utpantninger for skatter og kommunale utgifter	10 787	531 980

Antallet av eksekutioner og utpantninger har i femaaret været meget høit. Den væsentligste grund hertil har været den tilstrømmende store arbeiderbefolkning efter branden, som igjen efter byens gjenopførelse forlot byen. Likeoverfor denne midlertidige befolkning blev en noksaa forcert gjældsinddrivelse paakrævet, likesom en hel del forgjæves utpantning resultertes av, at aarlig en større del skattedebitorer hadde forlatt byen. Nogen rolle har naturligvis ogsaa vanskelige økonomiske forhold efter branden blandt byens faste indbyggere spillet.

I femaaret er der tat under behandling følgende antal k o n k u r s - o g a k k o r d f o r h a n d l i n g s b o e r :

1906	.	.	22	konkursboer,	2	akkortlforhandlingsboer.
1907	.....	.....	22	do.	4	do.
1908	.	.	25	do.	4	do.
1909	.	.	19	do.	6	do.
1910	.	.	4	do.	2	do.

V e d e i e n d o m s t a k s t e r n e i a n l e d n i n g a v i n d f ø r e l s e n a v f a s t e i e n d o m s s k a t , h v i l k e a v h o l d t e s i 1910, b l e v 1 002 l ø p e n u m m e r t a k s e r t t i l e n s a m l e t s k a t t e t a k s t a v k r . 22 113 015. E i e n d o m s s k a t t e n f o r 1911 b l e v k r . 41 133.62.

Forskjellig.

Aalesunds og omegns aktiotelefonamlag:

Aar.	Abbonnentantal.	Samtaleantal.	Telefonistinder.	Vikarer.
1906	440	1 412 910	9	3
1907	457	1 578 410	10	4
1908	465	1 550 760	10	4
1909	465	1 510 057	10	5
1910	492	1 633 656	10	5

Antallet av apparater var 1906 : 466, 1907: 486, 1908: 508, 1909: 512 og 1910: 539.

Opgave over korrespondansen ved Aalesunds telegrafstation:

Budget-aaret.	Avsendte telegrammer.		Ankomne telegrammer.		Ut- og ind-gaaende tele-fonekspeditioner tilsammen.	Anmerkning. Budgetaarene gaar fra 1 april til 31 mars.
	Indlandet.	Utlandet.	Indlandet.	Utlandet.		
1905-1906	51 751	6 892	41 986	8 759	54 914	
1906-1907	44 991	7 986	40 917	10 128	58 336	
1907-1909	43 583	9 146	40 801	11 192	62 964	
1908-1909	40 798	10 809	39 901	17 116	63 042	Den sidste tal-række gaar fra 1 april—30 juni 1909.
	9 744	2 605	9 247	3 903	15 004	

Opgave angaaende Aalesunds postkontor.

(Se tabellen næste side)

Aalesunds banker.

Aalesunds Kreditbank hadde i 1905 en kontant omsætning av ca. 24½ mill. kroner (mot 15½ i 1900); banken diskonterte i aarets løp for kr. 7 678 914.05 (mot 5½ mill. i 1900). Ved aarets utgang indestod paa kassafolio kr 407 938.20

1) Avsendte almindelige breve		1906.	1907.	1908.	1909.	1910.					
Til indlandet		500 000	481 200	} 511 000	423 000	493 006					
« utlandet		84 000	75 500								
2) Avsendte værdiforsendelser.		1906.		1907.		1908.		1909.		1910.	
		Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.
			Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
Til indlandet		41 500	5 916 500	38 000	4 439 200	} 39 100	4 658 500	38 300	5 281 500	46 150	7 450 000
« utlandet		3 400	51 000	3 400	212 000						
3) Postanvisninger.		1906.		1907.		1908.		1909.		1910.	
		Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.
			Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
Fra indlandet		5 695	624 289	6 790	662 971	8 379	786 811	9 625	704 850	10 033	774 206
« utlandet		2 473	293 526	3 523	427 391	3 610	426 436	3 936	446 591	4 896	533 710
Til indlandet		14 831	1 222 623	11 463	1 227 740	10 435	1 141 419	11 349	1 151 019	13 252	1 958 253
« utlandet		3 790	126 134	2 992	106 031	2 908	99 796	3 232	113 390	3 434	125 998

(i 1900 kr. 309 580.23) og paa sparebankvilkaar kr. 2 976 390.15 (i 1900 kr. 2 327 976.96). Bankens nettoutbytte utgjorde kr. 91 392.45 (i 1900 kr. 58 363.81). Til aktionærene utdeltes 10 pct utbytte. Reservefondet utgjorde kr. 330 000 (i 1900 kr. 303 800) og delkrederefondet kr. 53 625.63 (i 1900 kr. 64 626.45). I 1910 var bankens kontante omsætning kr. 26 709 228.90; den diskonterte i aarets løp for kr. 8 652 752.31. Ved aarets utgang indestod paa kassafolio kr. 550 255.09, og paa sparebankvilkaar kr. 3 620 814.14. Bankens nettoutbytte utgjorde kr. 60 365.09, og der utdeltes 8 pct. utbytte. Reservefondet utgjorde kr. 350 000 og delkrederefondet kr. 100 000.

Aalesunds Landmandsbank hadde en kontant omsætning i 1905 av kr. 24 026 502.44 og i 1910 av kr. 15 857 404.86. Banken diskonterte for et samlet beløp i 1905 av kr. 8 090 211.78 og i 1910 av kr. 4 339 501.14. Ved aarets utgang henstod i 1905 paa kassafolio kr. 112 744.08 og paa sparebankvilkaar kr. 2 003 692.18 og i 1910 paa kassafolio kr. 101 443 og paa sparebankvilkaar kr. 1 811 399.24. Bankens nettoutbytte var i 1905 kr. 60 160.01 og i 1910 kr. 28 077.37. Begge aar utdeltes et utbytte av 4 pct. Delkrederefondet var i 1905 kr. 82 000 og i 1910 kr. 100 000.

Norges Banksavdeling blev opprettet i 1902. Angaaende virksomheten i 1910 hitsættes: Indenbys veksler (gjenstaaende fra 1909 og diskontert) kr. 7 614 509; utenbys veksler (likesaa) kr. 9 636 000 ; vekselobligationer kr. 1 960 368. Samlet diskontering kr. 16 735 992; samlet omsætning kr. 41 845 041 ; indvundne renter og diskonto kr 112 582. Administrations- og omkostningskonto kr. 20 991.

Aalesunds Sparebank blev opprettet i december 1910 og traadte i virksomhet ved nytaar 1911. Dens grundfond er kr. 21 000 og den har en kommunegaranti av kr. 30 000. Aalesunds tidligere sparebank stanset sin virksomhet i ottiaarene og omdannedes da til aktiebanken Aalesunds Landmandsbank; senere har man ikke hat nogen sparebank i Aalesund.

Assuranseforeninger.

Aalesunds og Moldes Gjensidige Skibsassuransforening hadde i 1906 indtegnet 195 fartøier med samlet risiko kr. 788 895, der indbetaltes i præmier kr. 15 469.39 og utbetaltes i erstatninger kr. 12 717.03 I 1910 var der indtegnet 165 fartøier med samlet risiko 1 097 605; der indbetaltes i premie kr. 26 538.79 og utbetaltes i erstatninger kr. 13 628.92

Præmien for motor- og seilskibe utgjorde kl. A. 1 2 pct. og kl. A. 2 3 pct.

Aalesunds Gjensidige Dampskibsassuransforening har virket fra begyndelsen av 1909.

I 1909 var indtegnet 39 og i 1910 36 dampskibe; risikosummen var i 1909 kr. 1 390 000 og i 1910 kr. 1 331 000; præmien var i 1909 kr. 36 306.80 og i 1910 42 251 ; der utbetaltes i erstatninger i 1909 kr. 33 435.93 og i 1910 kr. 20 365.03.

Præmien var i klasse 1 3 pct. og i klasse 2 3½ pct.

Aalesunds kjøtkontrol.

undersøkte i femaaret 1906-1910 :

Aar.	Hest.	Okse.	Spædkalv.	Gjødkalv.	Faar.	Sau.	Gjet.
1906..	32	3 607	9 345	610	5 438	647	1 829
1907	25	3 272	2 655	652	5 155	783	2 091
1908	11	2 783	2 967	606	4 685	688	3 623
1909	19	2 786	3 372	761	4 787	580	1 560
1910	18	3 167	2 846	682	3 999	594	1 435

Aalesunds folkeskole.

Elevantallet var 1905 1 594, derav 788 gutter og 806 piker. Elevantallet var i 1910 2 092, derav 1 042 gutter og 1 050 piker. Skolen hadde 1905 15 lærere og 28 lærerinder, i 1910 20 lærere og 37 lærerinder. Forsømmelsesprocenten var i 1905 5.71 (derav 0.19 uten gyldig grund), i 1910 var den 5.01 (derav 0.13 uten gyldig grund). Elevantallet ved skolekjøkkenet var i 1910 64.

Aalesunds offentlige høiere almenskole.

Elevantallet :

Aar.	1905—1906.			1906—1907.			1907—1908.			1908—1909.			1909—1910.		
	Gut-ter.	Pi-ker.	Sum.	Gut-ter.	Pi-ker.	Sum.	Gut-ter.	Pi-ker.	Sum.	Gut-ter.	Pi-ker.	Sum.	Gut-ter.	Pi-ker.	Sum.
Gymnasiet	9	3	12	18	7	25	17	5	22	23	11	34	30	14	44
Middelskolen	78	75	153	86	86	172	107	85	192	119	72	191	120	94	214
Tilsammen	87	78	165	104	93	197	124	90	214	142	83	225	150	108	258

Lærerpersonalet var i 1905: 14 (rektor, 2 overlærere, 6 adjunkter, 3 lærerinder og 2 timelærere).

Lærerpersonalet, var i 1910: 17 (rektor, 3 overlærere, 6 adjunkter, 3 lærerinder og 4 timelærere).

Der utdeltes i 1905 av fripladser 18 hele (kr. 1 728), i 1910 11 hele, 2 trekvart og 23 halve (kr. 2 993).

Aalesunds tekniske aftenskole.

Aar.	Lærere.	Elever.
1906	6	70
1907	6	38
1908	6	50
1909	6	45
1910	6	40

Aalesunds frivillige fattigpleie har i 1906-1907 disponert i penger og varer kr. 1 760, til 1 diakonisse kr. 804.30. Desuten utdeltes ekstraordinært to større gavebeløp tilsammen kr. 2 326.67.

I aaret 1907-1908 utdeltes i penger og varer kr. 1 225 og til 1 diakonisse og senere 2 kr. 1 064.12.

I 1908-1909 utdeltes i penger og varer kr. 1 151.20 og til løn, kostpenger og husleie for 2 diakonisser kr. 1 482.

I 1909-1910 utdeltes i penger og varer kr. 1 295.62 og til 2 diakonisser kr. 1 482.

Byens legater.

1. A p o t e k e r P. L. Ø w r e s legat for den høiere almenskole. Kapital kr. 4 000. Renterne anvendes til premier og skolepenger for flittige og brave elever.
2. S ø s t r e n e Ø w r e s legat for folkeskolen. Kapital kr. 2 000 Renterne anvendes til flittighetspræmier for 5 gutter og 5 piker.
3. P. L e t h Ø w r e s l e g a t for ugifte kvinder i Aalesund. Kapital kr. 10 000. Renterne utdeles i 5 portioner til ugifte kvinder, som ikke nyder fattigunderstøttelse.
4. C h r. F r W a s m u t h s o g h u s t r u s l e g a t Kapital nu kr. 165 090.48. Naar kapitalen har naadd en viss størrelse, skal der oprettes et barneasyl og et hjem for gamle arbeidere.
5. D e t R ø n n e b e r g s k e l e g a t. Kapital kr 51 000. Renterne utdeles til trængende medlemmer av legatstifternes familie og til enker og ugifte kvinder av borgerlig stand.
6. M a r i a n n e O l s e n s l e g a t Kapital kr. 11 200. Renterne utdeles til trængende kvinder.
7. N i l s o g J e n s i n e B j ø r n s e n s l e g a t e r. Kapital kr. 28 259.66. Renterne utdeles med $\frac{1}{4}$ til hver til Det Norske Missionselskap, Israelsmissionen og Aalesunds Indremission og med $\frac{1}{4}$ til fordeling mellem 7 kristelige kvinder.
8. G e n e r a l k o n s u l M. B o l s t a d s l e g a t. Kapital kr. 10 000. Renterne utdeles til 3 ældre veltjente tjenestepiker.
9. R a s m u s R ø n n e b e r g s o g h u s t r u s l e g a t o g
10. C a r l E s a i a s R ø n n e b e r g s o g h u s t r u s l e g a t. Kapital tilsammen nu kr. 13 515. Anvendes for renternes vedkommende til fripladser for trængende og værdige discipler av den høiere almenskole.

Aalesunds magistrat 24 mai 1911.

R ø n n e b e r g.

Beretning

om kjøpstaden M o l d e s økonomiske tilstand i femaaret
1906- 1910.

1. Handel.

Byens handelsvirksomhet har i femaaret tiltat i en grad, som ingen tidligere har kunnet ane. Grunden hertil er den omstændighet, at der i femaaret er anlagt flere fabrikker i byen, hvis produkter omtrent udelukkende gaar til utenbys markeder. Dertil kommer en betydelig stigning i folkemængden med derav følgende livligere omsætning ogsaa inden byens indbyggere. De faste aarlige kvæg- og hestemarkeder i forbindelse med kvæg- og hestentstillinger har ogsaa været avholdt i femaaret med den samme tilstrømning av mennesker til byen som tidligere. Turisttrafikken har været omtrent som i forrige femaarsperiode. Dog har antallet av turister, som har tat ophold i Molde for kortere eller længere tid, mer og mer avtat, idet turiststrømmen for den allervæsentligste del følger de store utenlandlandske og indenlandske turistskibe, som kun har nogen timers ophold i Molde. Enkelte handlende driver kun sin forretning i turisttiden

Fiskeribedriften har ikke lenger nogensomhelst betydning for byen, hvorfra nu intet fiske drives.

Eksporsten av smør, som tidligere tegnet til at bli av betydning, har i femaaret været i betydelig tilbakegang, idet der ikke lenger utføres saa meget av denne vare til England, men derimot sendes til indenlandske markeder. Av andre eksportartikler kan særlig nævnes fiskeguano, tilvirket paa en i byen liggende fabrikk, samt fersk fisk og saltet sild. Endelig kan ogsaa nævnes en i byens nærhet liggende fabrikk til fabrikation av pindestoler og andre møbler med kontor i Molde. som over byen har en betydelig utførsel til indenlandske steder.

Ifølge opgave fra toldkammeret er i femaaret utført:

Aar.	Smør.	Fersk fisk.	Sild i is.	Guano.	Salt sild	Tørret skind.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.	Kg.
1906 .	52 150	13 250	82 000	266 000	539	8 545
1907.....	42 427	5 800	12 000	399 000	511	23 220
1908. . .	41 981	39 880		416 000	585	200
1909. . .	42 480	69 249	28 830	644 000	1 102	
1910.....	43 541	36 443	19 770	259 500	1 096	

Der er i femaaret importert væsentlig samme slags varer som tidligere, nemlig mel, korn, kul, jern, malt, vin, brændevin samt kolonial- og manufakturvarer, alt væsentlig fra indenlandske steder, især Kristiania og Bergen.

Efter opgave fra toldkammeret er i femaaret indført:

Aar.	Malt.	Hvetemel.	Sukker.	Brændevin			Uldvarer.	Stenkul.
				paa fat.	paa flasker.	Vin.		
	Kg.	Kg	Kg.	Kg.	Liter.	Kg.		
1906....	31 927		4 099	11 588	47	2 407	9 065	25 955
								Ton.
1907....	12 000	4 900	11 557	9 615	85	1 508	5 465	1 499
1908....	6 392	1 470	11 155	7 369	36	1 788	5 802	3 373
1909..	16 877	10 296	28 540	11 404	13	1 875	7 261	3 383
1910..	28 420	14 196	26 875	11 359	146	1 699	8 713	3 876

Toldintraderne har været :

i budgetaaret 1905-1906	kr. 66 904
« 1906-1907	« 76 296
« 1907-1908	« 66 838
« 1908-1909 $\frac{3}{4}$ aar	« 91 783
« 1909-1910	« 79 201

Ved femaarets utgang hadde 78 personer borgerskap som handlende i byen, heri iberegnet handelsberettigede kvinder. Av det nævnte antal hadde 19 forenet handels- og haandverksborgerskap.

I femaaret har 9 firmaer gjort konkurs.

Molde handelsforening, som er stiftet i 1856, men længe hadde ført en hensygnende tilværelse, blev i 1910 omdannet til ogsaa at omfatte Romsdals fogderi, hvorfor den senere har tat navnet «Molde og Romsdals handelsforening». Ved utgangen av 1910 hadde foreningen 85 medlemmer, hvorav 16 i landdistriktet.

2. F i s k e r i.

Det eneste gjenværende fiskevær, som endnu tilhørte byen, er solgt i femaaret, og intet fiskefartøi har længer hjemme her. Kun nogen faa av byens indvaanere søker beskæftigelse som roere under de aarlige fiskerier i Romsdal og Søndmør.

3. S k i b s f a r t.

Byen har heller ikke i dette femaar hat skibe i oversjørisk fart. Varetransporten til og fra byen foregaar som før alene med de rutegaende kystdampskibe, naar undtages tilførselen av kul, som sker ved lastedampskibe, som tilhører andre utenbys rederier. Farten paa de romsdalske fjorder besørgeres av 3 i byen hjemmehørende mindre dampskibe samt av dampskibe, hjemmehørende i Aalesund og Kristiansund. Paa de 3 her hjemmehørende dampskibe, hvorav det største blev anskaffet i 1909, har der foruten førerne været ansat 3 styrmænd, 4 maskinister, 6 fyrbøtere og 10 matroser. Lønningen pr. maaned var i 1910 for førerne kr. 150-166, for styrmænd kr. 90-100, for maskinister kr. 133-150, for fyrbøtere

kr. 65-75, for matroser kr. 65-80, hvorhos samtlige har hat fri middag ombord. Til leilighetsvis personbefordring, navnlig i sommermaanederne, har i den sidste del av femaaret ogsaa været benyttet motorbaater.

4. H a a n d v e r k s d r i f t e n.

i byen har i femaaret gjort betydelige fremskridt. Navnlig er dette merkbart fra begynnelsen av 1910, da Molde elektricitetsverk var anlagt, idet en flerhet av byens haandverkere skaffet sig elektrisk drivkraft fra verket. I 1907 blev der i byen anlagt en større fabrikk til forfærdigelse av færdige herreklær, som forsendes til forhandlere paa andre steder i landet. Denne fabrikk beskjæftiget ved utgangen av 1910 60 arbeidere og er senere betydelig utvidet. En stor del av byens haandverkere har ogsaa bestillinger i landdistriktet, likesom ogsaa enkelte haandverkere pleier at falbyde sine varer paa de aarlige markeder paa Veblungsnes. Ved femaarets utgang utøvet 62 personer haandverksborgerskap i byen. Svendelønnen paa egen kost utgjorde i 1910 for murere kr. 6.50, maskinarbeidere kr. 3.80 - 5.50, tømmermænd kr. 4.50 -- 5.00, malere, snekkere og jernstøpere kr. 3.50 - 4.00, bokbindere, farvere, slagtere, blikkenslagere, skræddere, bakere og garvere kr. 3.50 og skomakere kr. 3.00 pr. dag.

Byene offentlige tegneskole blev nedlagt i 1910, idet der i stedet for samme blev opprettet en teknisk aftenskole, hvortil der ydes statsbidrag. Ved denne skole, som hadde 48 elever, væsentlig haandverkslærlinger, virket 9 lærere, som i hvert vinterhalvaar underviser i 32 timer ukentlig.

Molde haandverkerforening talte ved utgangen av 1910 40 medlemmer. Foreningens sykekasse eiet kr. 4 500.

5. F a b r i k d r i f t

Av industrielle anlegg har i femaaret likesom tidligere været i virksomhet 1 guanomølle, 1 ølbryggeri, 1 garveri, 1 reperbane (indtil 1909), 2 meierier, hvorav 1 mindre, 2 farverier, hvorav det ene drives med dampkraft, samt 2 mineralvandfabrikker. I femaaret er endvidere utenfor bygrænsen anlagt en mindre motorfabrikk, hvorhos bemerkes, at den tidligere i byens nærhet liggende tændstikkfabrikk er omdannet til uldvarfabrikk med utsalg i byen.

En betydelig tilvekst fik byen, da der i 1907 i byens vestkant blev anlagt et større maskinverksted for fabrikation av motorer, hvorved der ved utgangen av 1910 var beskjæftiget 70-80 mand, likesom der paa samme kant av byen i 1909 blev anlagt et jern- og metalstøperi, som i 1910 beskjæftiget 15-20 mand. Begge disse anlegg er senere utvidet.

Den ovenfor nævnte guanomølle, som laa ved elven, blev nedlagt i 1910, da byen hadde faat sit elektricitetsverk og istedet anlagt en større mølle i byens østkant, drevet med elektrisk kraft, hvorved var beskjæftiget 12 mand. Produktionen av guanostof har i femaaret gjennemsnittlig utgjort 3 727 sækker fiskeguano, som for den største del har været utskibet til Hamburg. Raastoffet har været indkjøpt væsentlig i Sønør og Nordland.

Paa bryggeriet, som gjennemsnitlig har beskjæftiget 7-8 arbeidere, blev i 1910 producet 1 400 hl. øl, som har været omsat væsentlig i Molde, Romsdalen og Søndmør.

Paa det større meieri, som drives med dampkraft, har i femaaret gjennemsnitlig været indveiet 205 772 kg. melk fra omliggende gaarder. Herav er producet 1 164 kg. smør, mens resten er solgt som melk og fløte. Meieriet beskjæftiger 1 mand og 1 kvinde. Paa det mindre meieri har omsætningen gjennemsnitlig været 127 000 kg. melk aarlig.

6. Bergverksdrift findes ikke i byen.

7. Skibsbyggeri

I byen er et mindre skibsverft, som gjennemsnitlig har beskjæftiget 4 mand aarlig, hvorhos der i byens umiddelbare nærhet findes et større verft, som i femaaret har beskjæftiget 6-9 mand. Paa begge verfter bygges udelukkende fiskerbaater.

8. Jordbruk.

Paa 2 av byens eiendomme, som tillike strækker sig paa landets grund, drives jordbruk, væsentlig dyrkning av høi, derimot mindre poteter og korn. Avlingen har været forbrukt paa vedkommende gaarder. Priserne paa saavel melk som smør er steget betydelig i femaaret

Ved utgangen av femaaret fandtes der i byen 19 hester, 60 stk. storfæ og 8 sauer. Kvægutstilling samt hestemarked med utstilling har hvert aar været avholdt.

9. Større kommunale foranstaltninger.

I femaaret er anlagt elektricitetsverk, som blev tat i bruk i 1910. Verkets kraftstation ligger i Bolsø, ca. 1½ km. fra bygrænsen. Til erhvervelse av vand- og damrettigheter samt, fri tomt for kraftstation og transformatorstation betaltes vedkommende grundeier kr. 20 000 samt 50 hk. elektrisk kraft. Verket blev sat i gang med 1 maskine paa 200 hk; senere er yderligere indsat 1 maskine av samme størrelse. Verket leverer lys til private og kraft til flere motorer, som benyttes i de forskjellige bedrifter, Gatebelysningen er elektrisk med ialt 59 lamper fra 50 til 300 normallys. Ved verket er ansat 1 bestyrer (stadsingeniøren), 1 verksmester, 1 kasserer og 2 maskinister. De samlede utgifter til elektricitetsverkets istandbringelse utgjorde kr. 189 000.

Av havnevæsenet, er likeledes i femaaret opført et nyt ekspeditions hus ved storkaien, hvilket for det meste benyttes til fjordtrafikken

Endvidere er der i femaaret oparbeidet 2 nye gater, nemlig 1 i byens vestkant og 1 ved øvre vei. Utgifterne hermed androg til kr. 12 000.

Endelig er byens fattighus i femaaret omdannet til gamlehjem med plads for ca. 25 personer, som har frit ophold og pleie. Gamlehjemmet bestyres av en kommunevalgt komite, og som bestyrerinde er ansat en sanitetssøster. Omordningen til gamlehjem kostet kr. 6 500.

Det faste brandkorps bestaar som tidligere av 1 brandmester og 4 brandmandskaper, der skiftevis 2 og 2 gjør vakt paa brandstationen, idet bemerkes, at brandmandskapernes patruljeriug i gaterne om natten som politivakt nu er sløifet og i stedet ansat 2 natkonstabler.

I 1910 blev der oprettet kommunalt realgymnasium for byen.

10. Forskjellige bemerkninger.

Molde arbeiderforening, som er stiftet 1861, talte ved utgangen av femaaret 129 medlemmer. Foreningens formue utgjorde kr. 5 854, likesom den eiet et bibliotek paa 2 173 bind. Foreningens pensionsfond var ved samme tid kr. 27 100, ved hjelp av hvilket foreningen har været istand til at yde ca 25 medlemmer en aarlig pension for hver stor kr. 48.61. I femaaret er desuten ydet medlemmerne et samlet bidrag som hjelp i sygdomstilfælde av kr. 594 og et bidrag til begravelse kr. 640.

Molde haandverkeres sparekasse hadde ved femaarets utgang en forvaltningskapital stor 594 311 og en egen formue kr. 58 520.

Molde sparebank, som er oprettet i 1838, hadde ved samme tid en forvaltningskapital av kr. 4 025 735 og en egen formue av kr. 461 849. Banken yder hvert aar bidrag til forskjellige øiemed i byen og i landdistriktet. Banken har i femaaret bygget sin egen store grundmurte bygning, som foruten banklokaler indeholder et stort festivitetslokale. Bygningen toges i bruk i 1910 og har kostet ca. kr. 165 000.

Romsdalske Vexel- og Landmandsbank, som er oprettet 1899, hadde likeledes ved samme tid en forvaltningskapital av kr. 1 543 756 og en egen formue av kr. 142 500. Banken hadde i samme aar en totalomsætning av kr. 19 867 216.

Selskapet for Molde bys vel, som er stiftet i 1842, og hvis formaal er at virke for byens forskjønnelse, hadde ved utgangen av 1910 97 medlemmer og en formue av kr. 26 697 foruten utstillingspladsen med bygninger og 1 sjøbadehus, som nu er flyttet til byens østkant, hvor tomt for samme er indkjøpt. Selskapets virksomhet har foruten driften av sjøbadehuset ogsaa i dette femaar væsentlig omfattet skogplantning samt planering og oppudsning av byens park Rekneshaugen.

Reknes sanatorium for tuberkuløse, oprettet 1897, har i femaaret gjennemsnitlig behandlet 331 patienter aarlig.

Paa Romsdals amtssykehus har der i femaaret gjennemsnitlig været behandlet 197 patienter. Dets bygninger har undergaat endel forandringer for at skaffe plads til flere patienter.

Det samlede antal øl- og vinrettigheter var ved femaarets utgang 12, hvorav 4 almindelige ølrettigheter. Av disse benyttet Molde brændevinssamlag 2. Samlaget hadde i 1910 en totalomsætning paa brændevinsavdelingen stor kr. 208 160 og paa øl- og vinavdelingen kr. 12 006 med et overskud stort henholdsvis kr. 36 394 og kr. 1 764. Av overskuddet utdeles aarlig endel i vældædige øiemed. Ædruelighetstilstanden har været god.

I byen virker de tidligere «Molde og Omegns Totalavholdsforening» og goodtemplarlogerne «Broderkjeden» og «Uræd» samt kvindeforeningen «Det Hvide Baand». Desuten er i femaaret stiftet en ny loge av den norske orden.

Tilstramningen av turister har i femaaret været omtrent som i forrige femaarsperiode. Den største turisttrafik foregaar - som allerede tidligere nævnt - med de utenlandske turistskibe, som gaar indom en flerhet av byer og fjorder paa Vestlandet, og livis anløp i femaaret er blit noget hyppigere end før. Foruten 2 større hoteller har byen 8 mindre hoteller og pensionater, der om sommeren for en væsentlig del optages av turister. Molde og Romsdals turistforening hadde ved utgangen av 1910 37 medlemmer. Den aarlige kontingent er kr. 2.00 og for livsvarige medlemmer kr. 25. Foreningen, som hvert aar har hat bidrag av Molde sparebank, har et betydelig oplag av karter og reisehaandbøker til bruk for turistene.

Byen har i likhet med tidligere 3 aviser, nemlig «Romsdals Budstikke», «Romsdals Tidende» og «Molde Annonceblad», der samtlige utkommer 2 ganger ukentlig.

I likhet med tidligere har byen følgende legater og understøttelsesfond:

1. Madame Karen Brems Schjelderups legat, opprettet 1789, til skole for fattige barn i Molde, hvorav renterne tilfalder folkeskolens lærere Kapital kr. 1 600.
2. Legatet «Aas' Gave», opprettet 1841, hvorav renterne utdeles til husarme av borgerklassen, til kirken og til Molde byselskap. Kapital kr. 12 000.
3. Amtmand Kroghs legat, opprettet 1842, hvorav renterne utdeles til en trængende og værdig elev av Molde høiere almenskole. Kapital kr. 1 350.
4. Euphrosyne Meyers legat, opprettet 1856, til fordel for trængende av borgerklassen. Kapital kr. 1 600.
5. Student Tønnes Gjendems legat, opprettet 1889, hvorav renterne utdeles til trængende og husarme. Kapital kr. 12 000.
6. Toldbetjent C. F. Haagensens og hustrus legat, opprettet 1882, hvorav renterne utdeles til trængende kvinder av den bedre samfundsklasse. Kapital kr. 2 000.
7. Understøttelsesfondet for Molde bys brandkorps, opprettet i henhold til brandanordningen av 1767 av de ved byens brandvæsen faldende bøter. Kapital kr. 1 500.
8. Konsul B. M. Widths legat, opprettet 1896, hvorav renterne utdeles til værdige næringsdrivende borgere. Kapital kr. 30 000.
9. Konsul B. M. Widths legat til Molde middelskole. opprettet 1896, hvorav renterne anvendes til fripladser paa skolen. Kapital kr. 4 000.
10. Marie Widths legat, opprettet 1896, som forvaltes av «Foreningen for syke og husarme i Molde». Kapital kr. 4 000.

11. Den økonomiske tilstand i almindelighet.

Byens økonomiske forhold ansees i sin almindelighet for gode. Hertil har ogsaa i betydelig grad bidraget de senere aars opadgaende tider, Ogsaa i denne

femaarsperiode har priserne paa levnetsmidler steget yderligere, saa at stedet nu maa siges at være et noksaa kostbart levested. Stigningen gjælder i likhet med tidligere væsentlig kjøt, fersk fisk, smør, fløte og melk. Paa grund av folkemængdens sterke økning er likeledes husleie og brændsel steget betydelig.

Ved den i 1910 avholdte folketælling hadde byen 2 146 hjemmehørende indbyggere. Folkemængden har senere vokset betraktelig.

I aaret, 1910 var skatydernes antal 693 og den antagne formue og indtægt henholdsvis kr. 2 353 400 og kr. 898 370 mot kr. 1 790 100 og kr. 646 050 i 1905.

Byskatten utgjorde i 1910 kr. 51 486 mot kr. 38 464 i 1905.

Til skolevæsenet var i 1910 bevilget kr. 23 229 og til fattigvæsenet kr. 13 700.

Byens gjæld var ved utgangen av femaaret kr 124 669, hvorav falder paa havnekassen kr. 17 225.

I landets almindelige brandforsikringsindretning var ved utgangen av femaaret forsikret 288 bygninger med en samlet forsikringssum av kr. 3 800 150.

I femaaret er:

avhændet 125 faste eiendomme til samlet beløp.	kr.	725 625
tinglæst 342 panteheftelser « « «	« 1	214 204
avlæst 160 do. « « «	«	415 143
avholdt 10 tvangsanktioner over fast gods til samlet beløp . .	«	48 760
« 8 do. « l ø s ø r e « « « . . . «		6 172
« 54 eksekutioner « « « . . . «		73 548
« 1 352 utpantninger « « « .. «		49 707

Molde magistrat, 14 august 1913.

Diderik Petersen

Beretning

om kjøpstaden K r i s t i a n s u n d s økonomiske tilstand i femaaret 1906-1910.

1. Handel.

Efter opgave fra toldkassereren har av efternævnte varer utskibningen her fra byen til utlandet og importen fra utlandet været:

(Se tabellen næste side).

Femaarsperioden 1906 - 1910 maa for vor bys forretningslivs vedkommende siges at ha været tilfredsstillende, i mange henseender endog særdeles tilfredsstillende. Den almindelige velstand har gaat fremad, og forretningsrørelsen har været jevnt stigende.

Kristiansund hævder fremdeles sin plads som nr. 1 blandt vort lands klipfisk-eksporterende byer og formidler gode 60 pct. av det hele lands eksport av denne vare.

K l i p f i s k f o r r t n i n g e n - e k s p o r t e n - har gjennomgaende git tilfredsstillende resultat i femaaret; undtages maa dog aaret 1908 (sæsonen 1908- 1909), som paa grund av forskjellige sammenstøtende uheldige omstændigheter bragte eksportørerne tildels betydelige tap.

Den aller væsentligste del av den klipfisk, som eksporteres fra Kristiansund, tilføres fra fiskefelter utenfor distriktet, særlig fra Nordland og Finmarken, og den omstændighet, at de nordmørske fiskerier i femaaret har git litet utbytte, spiller saaledes for eksporten ingen større rolle, men har selvsagt nogen betydning for byens almindelige forretningsvirksomhet; de høie priser, som betaltes, har dog for fiskernes vedkommende i nogen grad bøtet paa de smaa kvanta.

Indkjøpet av skrei og sild - de saakaldte ekspeditionsforretninger - har vistnok ogsaa gjennomgaende git overskud, naar undtages det ovenfor nævnte aar 1908, som for manges vedkommende bragte større og mindre tap. Utbyttet av den slags forretninger er dog altid meget vekslende og ujevnt.

R o g n e k s p o r t e n har ogsaa i denne periode vist nogen stigning og antages med undtagelse av et enkelt aar at ha git et tilfredsstillende utbytte.

Eksporten av r u n d f i s k (tørfisk) er fremdeles ubetydelig, likesom t r a n i de senere aar spiller en stadig mindre rolle som eksportartikel for byen.

Hvad s i l d angaar, har storsildfisket i femaaret tat sig betydelig op; fangsterne har dreiet sig om fra 50 000 til 150 000 maal á 150 liter, gjennomsnitlig vel 100 000 maal, hvorav den aller væsentligste del er opfisket i Kristiansunds umiddelbare nærhet og omsat her. Dette flske har, som det vil forstaaes, skapt meget liv og rørelse, og uagtet utbyttet for eksportørerne kan ha været noksaa veks-

Utskibningen:

Aar.	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.		Rogn.	Sild.	Fersk fisk.			Trælast.	Guano.	Fiskelim.	Smør.
			Medi- cin.	Anden			Laks.	Sild.	Anden.				
			Hl.	Hl.									
1906	23 671 682	21 060	80		8 407	12 731	65 012	372 230	75 401	2 046	717 100	7 845	169 250
1907.....	20 975 060	20 840	127		8 869	29 285	53 160	1 670 100	37 960	1 098	1 156 600	66 010	159 950
1908	23 239 640	11 860	58		14 746	22 325	65 050	2 928 010	40 100	1 184	1 401 100	55 650	147 200
1909.....	25 355 050	31 850	50	-	7 622	07 357	48 870	6 553 350	183 720	1 049	1 092 800	74 730	138 500
1910.....	21 516 320	15 810			10 528	82 257	35 590	7 354 750	178 120	981	1 740 100	81 120	125 200

Importen:

Aar.	Salt	Brændevin.	Vin.	Kaffe.	Sukker.	Kul.	Uldvarer	Sirup.	Tobaks- blade.	R u g	Byg.	Malt.
1906..	306 263	4 099	27 721	195 401	521 559	263 872	15 044	481 495	-	-	-	-
1907	286 596	5 431	30 240	188 070	653 380	252 960	14 840	632 010	-	-	387	-
1908..	287618	5 794	25 930	134 150	512 510	224 730	12 590	332 960	-	-	-	-
1909.....	236 484	5 456	29 300	187 100	646 510	242 200	12 926	470 190	-	-	-	-
1910.....	275 233	6 049	28 480	179 910	626 430	267 533	11 017	365 750	-	-	-	-

lende og enkelte aar har bragt tap, har det dog været av stor betydning i det hele for byens handel, likesom det har skaffet mange hænder arbeide.

Fetsildfisket har derimot været av mindre betydning for Nordmør og har væsentlig indskrænket sig til fangst av smaasild, der omsættes til agn og til den saakaldte «skjæresild».

Produktionen av f i s k e l i m har været, stigende og likesaa av f i s k e g u a n o.

I m p o r t h a n d e l e n har tiltat og har, saavidt vites, git et tilfredsstillende resultat.

2. S k i b s f a r t o g s k i b e b y g g e r i

Ifølge opgave fra toldkontoret var ved utgangen av 1910 antallet av her hjemmehørende fartøier :

1. Seilfartøier forsynt med nationalitetsbevis 64 stykker med en nettodrægtighet av 4 812 r.-ton.
2. Seilfartøier uten nationalitetsbevis 20 stykker med en nettodrægtighet av 687 r.-ton.
3. Dampskibe: 32 stykker tilsammen 1 680 r.-ton netto.
4. Motorfartøier: 10 stykker tilsammen 160 r.-ton netto.

De i forrige femaarsberetning anførte 4 skibsverfter og 1 baatbyggeri har fremdeles været, i drift.

Av a s s u r a n s e f o r e n i n g e r for sjøfolk og skibsfart har virket :

1. Assuranseforening for sjøfolks tøy i Romsdals amt.
  2. Nordmør skibsassuranseforening.
  3. Skibsassuranseforeningen «Fosna».
  4. Skibsassuranseforeningen «Fram»
  5. Den gjensidige skjøiteassuranseforening «Tryg».
- Skipperforeningen talte ved utgangen av 1910 ca. 120 medlemmer.

3. F a b r i k d r i f t.

Av ældre fabrikker eller industrielle anlegg foruten skibsverfterne haves :

1. Jodfabrikken.
2. Kristiansunda mineralvandfabrik.
3. Mineralvandfabrikken «Norden».
4. Mineralvandfabrikken «Løven».
5. L. Knudtsens dampfarveri.
6. Brunsvikens reperbane.
7. John Larsens reperbane.
8. Clausens reperbane.
9. A. Ervigs eftf.s oljeklædefabrik.
10. Fosna canning co.
11. Aktiesmørfabrikken «Goma».

Som nyt anlegg er tilkommet:

12. Kristiansunds gas- og elektricitetsverk,

Av industrielle anlæg i byens nærhet haves:

1. Dale bruk og mekaniske verksted.
2. Rena sagbruk.
3. Chr. Johnsens tønde- og kassefabrik.
4. Chr. Johnsens guano- og limfabrik.

4. H a a n d v e r k s d r i f t.

Kristiansunds haandverkerforenings medlemsantal ved utgangen av 1910 var 109, hvorav 7 passive.

Foreningens enkekasses formue pr. 31 december 1910 var kr. 11 268,37, og foreningens hjelpekasse for trængende haandverkere hadde pr 31 december 1910 en formue av kr. 22 915,45.

Haandverkerforeningens bestyrelse har fremholdt, at haandverket har hat ikke saa liten fremgang i femaarsperioden, særlig i de 2 sidste aar. Flere bedrifter er omlagt til mere tidsmæssige produktionsmetoder ved anskaffelse av hjelpe-maskiner og utvidelse av verkstedslokaler m v., likesom der ogsaa maa siges at være fremgang i dygtighet; aarsaken hertil er dels de stigende fordringer til produkternes soliditet og smukkere utseende og dels den lettere adgang til erhvervelse av kundskaper og til at foreta reiser for videre utdannelse.

Det. maa siges, at haandverket, tiltrods for økede produktionsomkostninger har virket under bedre og rummeligere forhold end tidligere.

Den tidligere offentlige tegneskole overgik fra høsten 1908 til teknisk aftenskole.

5. Bergverksdrift foregaar ikke her i byen.

6. J o r d b r u k . Paa de faa jordeiendomme inden byen avles hovedsagelig høi samt poteter tilstrækkelig til jordbrukernes eget behov. Dyrkning av andre rotfrukter samt grønsaker er øket noget.

Her fødes aar om andet ca. 320 storfæ og 40 hester.

7. A l m i n d e l i g e b e m e r k n i n g e r.

Byens indbyggerantal var efter folketællingen den 1 december 1910 13 200, og dens flateindhold er henved 9 km.²

Følgende oplysninger meddeles for femaarsperioden :

Antal av eksekutioner og beløp:

i 1906	antal 29	beløp kr. 39 330
- 1907	- 45	- « 29 779
- 1908	- 44	- « 49 176
1909	- 39	-- « 25 206
. 1910	66	-- « 87 612

Antal av utpantninger for statsskat:

- 1906	antal 221	beløp kr. 9 773
- 1907	-- 198	- « 9 458
- 1908	- 231	- « 8 191
- 1909	- 268	- « 8 379
- 1910	- 265	- « 7 978

Antal av utpantninger for brandkontingent :			
i 1906	antal	728	beløp kr. 35 217
1907		616	« 32 923
1908		710	-- « 26 937
- 1909	-	670	- « 22 462
- 1910	-	8 2 5	. « 28 265
Antal av utpantninger for byskat:			
i 1906	antal	1 295	beløp kr. 62 785
- 1907		1 107	-- « 66 330
1908	-	1 286	-- « 74 515
- 1909	-	1 3 9 0	- « 67 135
- 1910	-	1 499	« 65 336
Antal av utpantninger for eiendomsskat :			
i 1906	antal	164	beløp kr. 4 438
- 1907	-	120	- « 4 362
- 1908	-	205	- « 4 961
1909	-	1 9 4	- « 5 163
- 1910	-	243	- « 8 216
Antal av tvangsauktioner over fast gods og beløp :			
i 1906	antal	9	beløp kr. 26 045
- 1907	-	6	-- « 7 625
1908	-	11	- « 118 500
1909	-	5	- « 44 800
- 1910	-	4	« 48 730
Antal av tvangsauktioner over løsøre:			
i 1906	antal	9	beløp kr. 31 395
1907	-	5	- « 3 900
1908	-	13	- « 54 177
1909	-	2	- « 752
- 1910	--	8	.. « 14 231
Antal av avhændede faste eiendomme og beløp:			
i 1906	antal	54	beløp kr. 435 660
- 1907		97	-- « 1 092 260
- 1908	-	7 3	- « 725 500
1909	-	67	.. « 727 290
- 1910	--	82	« 902 580
Antal av tinglyste panteheftelser og beløp i faste eiendomme:			
i 1906	antal	112	beløp kr. 523 750
- 1907	-	197	-- « 1 188 130
- 1908	-	1 7 9	-- « 903 700
- 1909	-	149	- « 1 053 250
- 1910	-	187	- « 1 482 000
Antal av avlæste heftelser og beløp i faste eiendomme:			
i 1906	antal	152	beløp kr. 887 870
1907		186	-- « 1 164 140
1908	-	1 4 4	- « 768 500
- 1909	-	148	« 1 056 580
- 1910	-	159	- « 636 730

Antal av registrerte panteheftelser i skib :

i 1906	antal	14	beløp kr. 186 570
- 1907		20	176 440
- 1908		28	« 331 680
- 1909		24	« 481 550
- 1910		13	« 117 590

Antal av utslettede panteheftelser i skib:

i 1906	antal	9	beløp kr. 93 220
- 1907		14	« 143 390
- 1908		15	146 870
- 1909		11	159 510
- 1910		13	« 199 100

De brandforsikrede bygningers takstsum :

den 31 december 1910	kr. 15 798 500
« 31 december 1905	« 13 484 460
altsaa en stigning av	kr. 2 314 040

Antallet av a. konkurser og b. akkordforhandlinger i hvert aar :

a. 1906: 1, 1907: 0, 1908: 2, 1909: 2 og 1910: 6.
b. 1901: 0, 1907: 1, 1908: 3, 1909: 1 og 1910: 4.

Bykassens gjæld var pr. 31 december 1910	kr. 1 563 680
Havnekassens do.	« 157 000

Skatteprocenten har været :

for 1906	12.337784
1907	12.18293
1908	11.07
« 1909	12.02786
« 1910	12.90064

Byens budget utgjorde :

for 1906	kr. 358 800
« 1907	« 374 000
« 1908	« 384 000
« 1909	« 408 480
« 1910	« 452 500

	Antagen formue.	Antagen indtægt.	Skatbar indtægt.
i 1906	kr. 10 632 300	kr. 4 077 330	kr. 1 845 055
- 1907	«11 941 700	« 4 253 280	« 1 931 310
- 1908	« 14 108 500	« 4 614 760	« 2 142 245
- 1909	« 14 094 400	« 4 630 675	« 2 053 375i
- 1910	« 14 609 100	« 4 584 280	« 2 008 220

Efter opgave fra staadsingeniøren er der i femaarsperioden anvendt : Til utvidelse av vandverksledningerne med brandventiler og stoppeventiler kr. 25 472. Til nyanskaffelser til brandvæsenet kr. 16 200. Til utvidelse av kloakledninger kr. 8 050. Til brolægning kr. 10 173. Til oparbejdelse av gater samt til vei-forbindelse fra Gomalandet over Meløen til Skorpen er derhos anvendt større beløp.

Vedkommende folkeskolen opplyses :	1906	1910
Antal lærere	18	19
- l æ r e r i n d e r	29	30
undervisningsberettigede	1 992	2 097
- barn, som fik undervisning utenfor folkeskolen	220	276
Gjennemsnittlig elevantal	1 718	1 757
Frivillig undervisning fik.	220	232
Antal klasser.	57	59
Gjennemsnittsantal i klasserne.	30.1	29.8
Ukentlig læsetid :	1906.	1910.
a. for lærere	36 timer	36 timer.
h. lærerinder	30 «	30 «
Laveste løn for lærere	1 300 kr.	1 400 kr.
« « lærerinder	900	1 000 «
Høyeste løn for lærere	2 100 «	2 600 «
- « lærerinder.	1 250 «	1 600 «

Arbejderforeningen, arbeiderssamfundet, 4 dødlader og understøttelseskassen for og av arbeidere har i femaarsperioden virket i likhet med tidligere.

Ædruelighetstilstanden blandt byens befolkning har fremdeles været god.

Kristiansunds magistrat den 24 september 1915.

L. G. A a s.